

Analiza razine računovodstvene pismenosti među dionicima pomorske djelatnosti

Bacalja, Vita

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:402287>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-02**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU

EKONOMSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

**ANALIZA RAZINE RAČUNOVODSTVENE PISMENOSTI
MEĐU DIONICIMA POMORSKE DJELATNOSTI**

Mentorica:

Prof. dr. sc. Branka Ramljak

Student:

Vita Bacalja, 2222450

Split, rujan, 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, VITA BACALJA,
(ime i prezime)

izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je navedeni rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu, što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio navedenog rada nije napisan na nedozvoljeni način te da nijedan dio rada ne krši autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Split, 20.08.2024 godine

Vlastoručni potpis : Bacalja

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Problem istraživanja	1
1.2. Predmet istraživanja	2
1.3. Istraživačke hipoteze	3
1.4. Svrha i ciljevi istraživanja	5
1.5. Metode istraživanja	5
1.6. Doprinos istraživanja	7
1.7. Struktura diplomskog rada	7
2. KONCEPT RAČUNOVODSTVENE PISMENOSTI	9
2.1. Pojmovno određenje financijske i računovodstvene pismenosti	9
2.2. Važnost i promicanje računovodstvene pismenosti	12
2.3. Računovodstvena pismenost u svijetu	14
2.4. Računovodstvena pismenost u Republici Hrvatskoj	16
3. ZNAČAJKE POMORSKE DJELATNOSTI	19
3.1. Utjecaj pomorske djelatnosti na globalnu ekonomiju	19
3.2. Pomorska djelatnost u Republici Hrvatskoj	22
3.3. Važnost financijskog izvještavanja u pomorskoj industriji	25
3.4. Specifičnost oporezivanja pomorske djelatnosti u Republici Hrvatskoj	27
4. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE	34
4.1. Metodologija istraživanja	34
4.2. Analiza i rezultati anketnog istraživanja	35
5. ZAKLJUČAK	55
LITERATURA	57
POPIS TABLICA	61
POPIS SLIKA	61
POPIS GRAFOVA	61
SAŽETAK:	63
SUMMARY:	63
PRILOG	64

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

Računovodstvo je temeljna disciplina poslovanja koja pruža ključne informacije o financijskim aktivnostima organizacija. Ova disciplina nije samo tehnika evidentiranja transakcija, već je i snažan alat za analizu, planiranje i donošenje poslovnih odluka. Kroz povijest, računovodstvo je evoluiralo kako bi se prilagodilo promjenama u poslovnom okruženju i regulatornim zahtjevima, postajući ključna funkcija unutar organizacija (Belak & Vudrić, 2012).

Zbog naglog razvoja financijskog tržišta i demografskih promjena, financijsko, pa tako i računovodstveno obrazovanje postalo je neizbježno (OCED, 2005). Financijsko obrazovanje ima za cilj osnažiti pojedince kako bi bolje razumjeli i analizirali različite financijske mogućnosti te poduzimali korake za postizanje svojih financijskih ciljeva (Palac et al., 2017). Računovodstvena pismenost ključna je vještina koja omogućuje pojedincima i organizacijama da razumiju, interpretiraju i primjenjuju financijske informacije u svakodnevnom poslovanju. Računovodstveno znanje neophodno je za sve vrste poduzeća kako bi učinkovito planirali i upravljali financijskim pitanjima. Svaki događaj u poslovanju, bilo da je namjeran ili ne, ima svoje posljedice koje se evidentiraju u poslovnim knjigama. Te posljedice mogu imati pozitivan ili negativan utjecaj na poslovanje organizacije. Zbog ove činjenice, važno je da menadžment poslovnih sustava posjeduje razumijevanje računovodstvenih i financijskih pojmova te njihovih efekata na poslovanje. Ova vještina nije rezervirana samo za financijske stručnjake; ona je važna za sve one koji sudjeluju u poslovnim aktivnostima, od vlasnika malih poduzeća do menadžera velikih korporacija (Roslan et al., 2018).

Računovodstvena pismenost nezaobilazna je komponenta svake industrije, pa tako ima ključnu ulogu i u pomorskoj industriji, gdje se suočavaju s jedinstvenim izazovima i složenostima. Pomorska industrija je jedna od najstarijih i najvažnijih industrija na globalnoj razini, koja ne samo da omogućuje prijevoz robe i putnika preko mora, već ima značajan utjecaj na svjetsku ekonomiju i trgovinu (Manaadiar H., 2020). Pomorska industrija, kao vitalni dio globalne ekonomije, zahtijeva precizno praćenje financijskih informacija radi donošenja informiranih poslovnih odluka. U ovoj industriji, vlasnici brodova, posade, posrednici i drugi dionici imaju složene financijske obveze i rizike koji zahtijevaju duboko razumijevanje računovodstvenih principa. Primjerice, praćenje operativnih troškova poput goriva, održavanja i osiguranja, te upravljanje fluktuacijama u cijenama i regulativama, zahtijeva visoku razinu računovodstvene pismenosti.

Temeljna problematika ovog istraživanja leži u nedostatku sveobuhvatnog razumijevanja i primjene računovodstvenih principa među različitim dionicima u pomorskom sektoru. Iako je računovodstvo ključno za uspješno poslovanje u pomorskoj industriji, nedostatak adekvatne računovodstvene pismenosti može rezultirati suboptimalnim financijskim odlukama, povećanim rizicima i smanjenjem konkurentnosti.

Jedan od glavnih problema je nedovoljna svijest o važnosti računovodstvene pismenosti. Mnogi dionici pomorske djelatnosti možda nemaju dovoljno znanja o tome kako pravilno interpretirati financijske izvještaje, analizirati troškove i prihode te donositi informirane poslovne odluke na temelju tih informacija. Složenost pomorskog poslovanja, uključujući međunarodne regulative i specifične operativne izazove, dodatno otežava situaciju.

Drugi problem je nedostatak specifičnih resursa i programa obuke o računovodstvu prilagođenih potrebama pomorske djelatnosti. Iako postoje opći tečajevi i certifikati o računovodstvu, oni možda ne uzimaju u obzir specifičnosti pomorskog poslovanja i regulatorne zahtjeve s kojima se suočavaju dionici u ovom sektoru. Kao rezultat toga, nedostatak pristupačnih i relevantnih obrazovnih resursa može ograničiti mogućnosti poboljšanja računovodstvene pismenosti među sudionicima pomorske industrije.

1.2. Predmet istraživanja

Pomorska djelatnost je ključna za globalnu trgovinu i ekonomiju, ali suočava se s jedinstvenim izazovima, uključujući složene financijske operacije, operativne troškove i regulatorne zahtjeve. U ovom kontekstu, računovodstvena pismenost postaje vitalna za uspješno upravljanje. Unatoč njenoj očitoj važnosti, pitanje računovodstvene pismenosti u pomorskoj industriji često je nedovoljno istraženo i razumijevano.

Predmet koji uključuje ovo istraživanje usko se povezuje sa istraživačkom problematikom zbog toga što se međusobno nadopunjuju. Fokus se stavlja na analizu procjene trenutne razine računovodstvene pismenosti među različitim dionicima u pomorskoj industriji, te bi se identificirali nedostaci i pružile smjernice za uspješno i nesmetano poslovanje.

1.3. Istraživačke hipoteze

U istraživanju, hipoteze se koriste kao pretpostavke koje služe kao odgovori na postavljene probleme. One su vjerojatne pretpostavke o postojanju neke pojave koja može biti uzrok ili posljedica drugih pojava. Kroz statističke analize, ove unaprijed postavljene hipoteze testiraju se radi provjere njihove istinitosti. Glavni cilj ovog procesa je potvrditi ili odbaciti teorije i hipoteze na temelju empirijskih podataka i analiza.

Nastavak donosi hipoteze koje proizlaze iz uočenog problema i analiziraju razinu računovodstvene pismenosti među dionicima pomorske djelatnosti.

H1: Zaposlenici starije životne dobi imaju višu razinu računovodstvene pismenosti u usporedbi s zaposlenicima mlađe životne dobi.

Ova hipoteza pretpostavlja da postoji razlika u razini računovodstvene pismenosti između zaposlenika starije i mlađe životne dobi. Pretpostavlja se da zaposlenici starije životne dobi, koji su možda dulje vremena bili izloženi poslovnim okolinama i iskustvu, imaju više iskustva i znanja u području računovodstva u usporedbi s zaposlenicima mlađe životne dobi koji su tek započeli svoje karijere. Ova pretpostavka može biti potkrijepljena činjenicom da zaposlenici starije životne dobi imaju više prilika za stjecanje iskustva tijekom dugogodišnjeg rada u industriji, dok zaposlenici mlađe životne dobi možda još uvijek uče i razvijaju svoje vještine. Stoga, očekuje se da će zaposlenici starije životne dobi pokazati veću razinu razumijevanja i sposobnosti primjene računovodstvenih principa i praksi u usporedbi s zaposlenicima mlađe životne dobi. Ova hipoteza može imati implikacije za strategije zapošljavanja, obuke i razvoja zaposlenika u organizacijama, jer može sugerirati potrebu za prilagođavanjem obrazovnih programa ili mentorstva kako bi se osiguralo da svi zaposlenici imaju odgovarajuću razinu računovodstvene pismenosti.

H2: Osobe s višim stupnjem obrazovanja imaju veću razinu računovodstvene pismenosti u usporedbi s osobama s nižim stupnjem obrazovanja

Ova hipoteza polazi od toga postoji veza između razine obrazovanja i računovodstvene pismenosti, s pretpostavkom da osobe s višim stupnjem obrazovanja posjeduju veću razinu računovodstvene pismenosti u usporedbi s osobama s nižim stupnjem obrazovanja. Viši stupanj obrazovanja pruža temeljno znanje i razumijevanje računovodstvenih principa, što omogućuje bolje razumijevanje i primjenu računovodstvenih koncepta u poslovnom kontekstu. Ova pretpostavka implicira da će osobe s višim obrazovanjem biti sposobnije analizirati financijske izvještaje, donositi financijske odluke i interpretirati računovodstvene informacije u usporedbi s osobama s nižim obrazovanjem.

H3: Zaposlenici koji smatraju da su računovodstveni propisi zahtjevni i komplicirani za pomorski sektor imaju nižu razinu računovodstvene pismenosti

Ova hipoteza sugerira da postoji negativna veza između percepcije zaposlenika o kompleksnosti računovodstvenih propisa u pomorskom sektoru i njihove razine računovodstvene pismenosti. Drugim riječima, zaposlenici koji smatraju da su računovodstveni propisi zahtjevni i komplicirani imaju nižu razinu računovodstvene pismenosti. Ova pretpostavka može biti utemeljena na ideji da percepcija složenosti propisa može stvarati prepreke u razumijevanju i primjeni računovodstvenih principa. Stoga, zaposlenici koji doživljavaju računovodstvene propise kao prekomjerne ili teško razumljive mogu imati manju sposobnost da ih u potpunosti razumiju i primijene u svakodnevnom radu. Ova hipoteza implicira da bi pojednostavljenje i jasnije tumačenje računovodstvenih propisa moglo rezultirati poboljšanjem računovodstvene pismenosti među zaposlenicima u pomorskom sektoru.

H4: Zaposlenici u poduzećima koji koriste vanjske usluge računovodstva imaju nižu razinu računovodstvene pismenosti od zaposlenika u poduzećima koje imaju svoje računovodstvo.

Ova hipoteza pretpostavlja da zaposlenici u poduzećima koja koriste vanjske usluge računovodstva imaju nižu razinu računovodstvene pismenosti od zaposlenika u poduzećima s internim računovodstvom. Zaposlenici u poduzećima koja koriste vanjske usluge računovodstva manje su direktno uključeni u računovodstvene aktivnosti. Računovodstveni poslovi obavljaju se izvan poduzeća, što smanjuje prilike zaposlenika da steknu praktično iskustvo i razumijevanje računovodstvenih procesa. Također, u poduzećima koja koriste vanjske usluge, zaposlenici mogu smatrati da im nije potrebno detaljno razumijevanje računovodstva, jer su te funkcije prepuštene vanjskim stručnjacima. To može rezultirati manjim interesom i manjim naporima za stjecanje računovodstvenih vještina. S druge strane, poduzeća s internim računovodstvom često nude više prilika za formalno i neformalno učenje kroz svakodnevne aktivnosti i blisku suradnju s računovođama. Ove prilike mogu značajno doprinijeti razvoju računovodstvene pismenosti zaposlenika.

1.4. Svrha i ciljevi istraživanja

Bolje razumijevanje razine računovodstvenih vještina i znanja među različitim dionicima u pomorskom sektoru te identifikacija potencijalnih područja za unaprjeđenje smatra se temeljnom svrhom ovog rada. Kroz analizu dobivenih rezultata, pokušati će se identificirati ključni nedostaci i izazovi u računovodstvenoj pismenosti u pomorskoj industriji te će se predložiti strategije i preporuke za poboljšanje situacije.

Proces istraživanja zahtijeva ispunjenje odgovarajućih ciljeva. Jedan od prvih ciljeva se odnosi na procjenu razine računovodstvene pismenosti. Dakle potrebno je utvrditi trenutnu razinu razumijevanja osnovnih računovodstvenih koncepata među dionicima pomorske djelatnosti. Sljedeći cilj je identificirati izazove i nedostatke s kojima se dionici susreću u razumijevanju računovodstvenih i financijskih informacija. Također, cilj je procijeniti percepciju i stavove dionika o važnosti računovodstvene pismenosti te razumjeti kako ti stavovi mogu utjecati na poslovne odluke i prakse. Vrlo važan cilj je i predložiti strategije za unaprjeđenje. Strategije mogu uključivati razvoj obrazovnih programa, pružanje edukacijskih resursa te implementaciju najboljih praksi u financijskom upravljanju. Posljednji cilj obuhvaća doprinos poboljšanju poslovnih rezultata tj. utvrditi kako poboljšanje računovodstvene pismenosti može doprinijeti poboljšanju poslovne učinkovitosti te na koncu veće konkurentnosti u samoj industriji.

1.5. Metode istraživanja

Za potrebe pisanja ovog rada koristile su se neophodne znanstvene metodologije u namjeri da se tematici pristupi s boljim i učinkovitijim pogledom. Važnost znanstvene metoda je u tome da se dobije sveobuhvatna slika razine razumijevanja računovodstvenih principa među dionicima u pomorskom sektoru. Rad je podijeljen u dva dijela prvi dio obuhvaća teorijski dio, a drugi dio obuhvaća empirijski dio.

Za potrebe pisanja rada, koristit će se sljedeće metode koje je opisao Zelenika (2000):

- Metoda analize- sustavan proces istraživanja i interpretacije podataka ili informacija kako bi se dobile spoznaje, donijeli zaključci ili izvedene relevantne informacije.
- Induktivna metoda- proces u kojem se zaključci izvode na temelju promatranja specifičnih slučajeva ili primjera, a zatim se generaliziraju na šire populacije ili fenomene

- Metoda dokazivanja- proces dokazivanja hipoteza ili teorija kroz prikupljanje i analizu relevantnih podataka kako bi se podržale ili opovrgnule tvrdnje
- Metoda deskripcije- opisivanje i prikazivanje svojstava, obilježja ili fenomena bez dubljih analiza ili tumačenja.
- Metoda kompilacije- proces prikupljanja, organiziranja i sintetiziranja već postojećih informacija, podataka ili materijala iz različitih izvora kako bi se stvorila sveobuhvatna slika ili analiza određenog područja ili teme.
- Metoda sinteze- integriranje, kombiniranje ili stvaranje novih spoznaja, teorija ili zaključaka iz više različitih izvora, informacija ili podataka
- Metoda komparacije- ova metoda omogućuje istraživačima da identificiraju obrasce, trendove ili uzorke putem usporedbe između različitih entiteta ili skupina.

Kombinacija ovih metoda omogućuje sveobuhvatno istraživanje razine računovodstvene pismenosti u pomorskoj industriji, identificiranje ključnih problema i potencijalnih rješenja te pružanje smjernica za unaprjeđenje financijskog upravljanja u ovom sektoru.

Empirijsko istraživanje će se provesti u nekoliko koraka. Bit će prikupljeni svi relevantni podaci koji će poslužiti kao temelj ovog istraživanja. Nakon toga, na temelju prikupljenih podataka, oblikovat će se anketni upitnik. Cilj ovog upitnika je prikupiti sve potrebne podatke za istraživanje. Fokus je na dobivanju točnih, konkretnih i istinitih podataka koji će biti osnova za donošenje točnih zaključaka. Upitnici će biti distribuirani osobama koje su usko povezane s pomorskom djelatnošću i koje na izravan ili neizravan način sudjeluju u računovodstvenim procesima.

1.6. Doprinos istraživanja

Istraživanje o računovodstvenoj pismenosti dionika pomorske industrije ne samo da može identificirati trenutne nedostatke u razumijevanju financijskih procesa među dionicima ovog sektora, već može pružiti i smjernice za razvoj ciljanih obrazovnih programa i edukacijskih inicijativa koje će odgovoriti na te nedostatke. Osim toga, bolje razumijevanje računovodstvenih načela i praksi među relevantnim dionicima u pomorskoj djelatnosti može potaknuti inovacije u upravljanju financijama, uvođenje novih tehnologija i procesa te jačanje transparentnosti i odgovornosti unutar sektora. Stoga, istraživanje o računovodstvenoj pismenosti ne samo da može koristiti pojedincima i organizacijama unutar pomorske industrije, već i šire, pridonoseći stabilnosti i održivosti cjelokupnog pomorskog sektora u današnjem globalnom ekonomskom okruženju.

1.7. Struktura diplomskog rada

Diplomski rad podijeljen je u pet dijelova. U uvodnom dijelu obrađuje se problem i predmet istraživanja, te se definiraju svrha i ciljevi istraživanja. Nadalje, izlažu se hipoteze i metode istraživanja korištene u izradi rada. Također, ističe se doprinos i struktura diplomskog rada.

U drugom dijelu rada pristupamo definiciji računovodstvene i financijske pismenosti iz teoretske perspektive radi dubljeg razumijevanja teme i njezinog utjecaja na pomorski sektor. Također se istražuje u kojoj mjeri je u Hrvatskoj, kao i u drugim zemljama, razvijeno promicanje računovodstvene pismenosti, te se analizira razina znanja kojom raspolažu pojedinci.

Treći dio rada stavlja u fokus sami značaj pomorskog sektora. Analizirajući utjecaj pomorske djelatnosti na globalnu ekonomiju, istražuje se njezina uloga u međunarodnoj trgovini, zapošljavanju i gospodarskom rastu. Nadalje, obrađuje se stanje pomorske djelatnosti u Republici Hrvatskoj, ističući njezine posebnosti i izazove. Naglasak je stavljen na važnost financijskog izvještavanja u pomorskoj industriji, istražujući kako pruža ključne informacije dionicima o financijskom položaju tvrtki u sektoru. Konačno, analiziraju se specifičnosti oporezivanja pomorske djelatnosti u Republici Hrvatskoj, istražujući implikacije i izazove koje donosi za tvrtke i ekonomski razvoj. Kroz ove analize, cilj je razumjeti kompleksnost i važnost financijskih aspekata u pomorskoj industriji.

U četvrtom dijelu rada, nazvanom "Empirijsko istraživanje", prikazat će se rezultati dobiveni putem provedenog anketnog upitnika. Kroz analizu prikupljenih podataka, ocijeniti će se valjanost postavljenih hipoteza te će se donijeti zaključci o njihovoj potvrdi ili odbacivanju.

Na temelju svih prikupljenih, obrađenih i analiziranih rezultata, u zadnjem dijelu istraživanja donijet će se zaključci koji će obuhvatiti sve relevantne spoznaje i sažeti ključne nalaze istraživanja. Ti zaključci će biti temeljeni na empirijskim podacima i deskriptivnom dijelu te će pružiti uvid u računovodstvenu pismenost u pomorskoj industriji. Kroz ove zaključke, cilj je izvući korisne spoznaje i preporuke koje mogu biti od koristi za akademsku zajednicu, praktičare u području pomorstva i računovodstva te donositelje politika. Ovi zaključci će služiti kao temelj za daljnje istraživanje i razvoj strategija usmjerenih na unaprjeđenje računovodstvene pismenosti i poslovanja u pomorskoj industriji.

2. KONCEPT RAČUNOVODSTVENE PISMENOSTI

2.1. Pojmovno određenje financijske i računovodstvene pismenosti

Računovodstvo je jezik poslovanja koji poslovna zajednica mora razumjeti. Kao ključni izvor informacija potrebnih za upravljanje poslovanjem i donošenje odluka, računovodstvo pruža neprocjenjive informacije. Računovodstvene informacije mogu tvrtki osigurati konkurentsku prednost na tržištu te podržati kvalitetu i kontinuirani razvoj poslovanja. Znanje iz računovodstva bitno je za sve, bilo da su angažirani u prodaji, nabavi, računovodstvu ili vrhovnom menadžmentu. Poslovno upravljanje i održavanje konkurentnosti nezamislivi su bez odgovarajuće računovodstvene podrške. Tržište rada zahtijeva široku lepezu znanja, a zapošljavanje u tvrtkama uključuje rješavanje mnogih problema, donošenje poslovnih odluka i upravljanje tvrtkom, gdje su računovodstvene informacije ključne (Shah, 2013).

U praksi, računovodstvene i financijske službe često su fizički odvojene kao dvije zasebne jedinice unutar poslovnih organizacija, što može otežati evidentiranje poslovnih odluka menadžmenta. U suvremenom poslovnom okruženju, kompetencije u računovodstvu i financijama postale su ključne za razumijevanje odnosa između financijskog ponašanja i specifičnih poslovnih i financijskih problema (Grohman i Menkhoff, 2015). Financijski pojmovi poput priljeva i odljeva novčanih sredstava, asignacija, cesija, obveza i potraživanja, kao i računovodstveni pojmovi kao što su aktiva, pasiva, prihodi i rashodi, koriste se u svakodnevnom poslovanju. Da bi menadžeri donosili ispravne odluke, moraju u potpunosti razumjeti financijske i računovodstvene posljedice svojih odluka na buduće poslovne rezultate, što je poznato kao menadžerska pismenost. To ne uključuje samo poznavanje računovodstvenih tehnika za evidentiranje poslovnih promjena, već i razumijevanje što konkretne poslovne odluke znače iz financijskog i računovodstvenog aspekta (Kmecová & Vorlová, 2019).

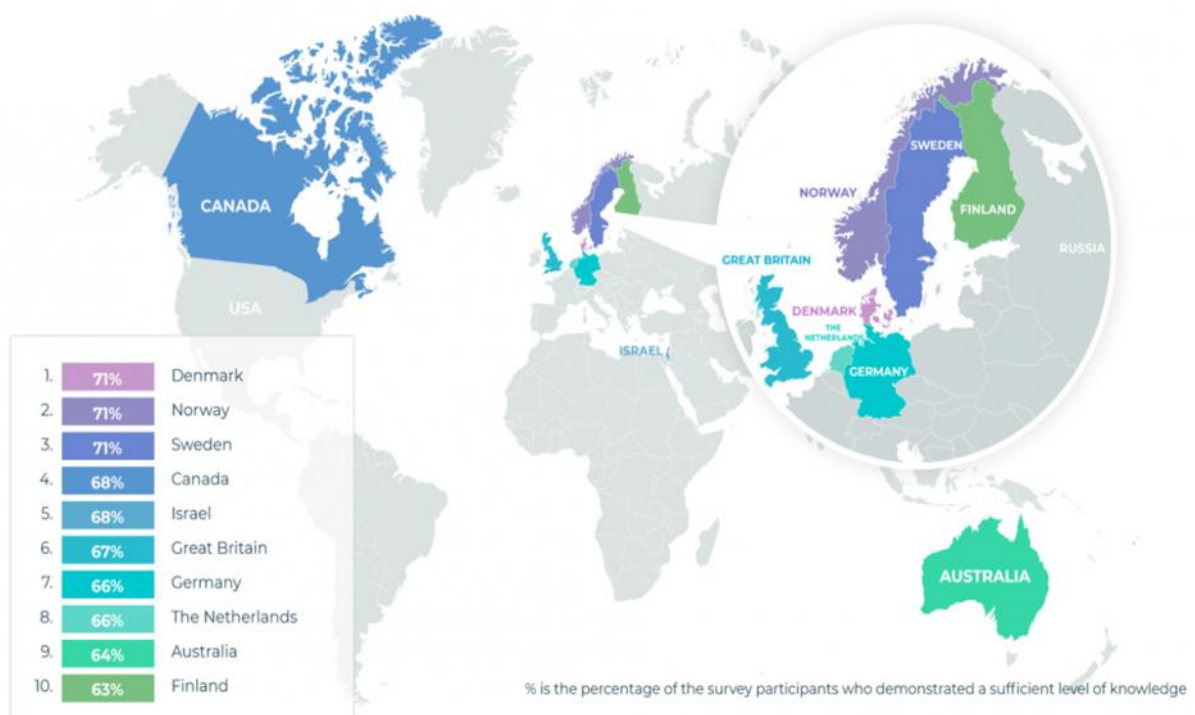
Općenito, ne postoji univerzalno prihvaćena definicija za računovodstvenu i financijsku pismenost. Razni autori definiraju ove pojmove na različite načine, ovisno o svrsi i načinu mjerenja pismenosti u računovodstvu i financijama. Na primjer, Mandell (2008) opisuje financijsku pismenost kao osnovne ekonomske koncepte potrebne za donošenje razumnih odluka o štednji i ulaganjima. PACFL (2008) opisuje financijsku pismenost kao poznavanje osnovnih ekonomskih i financijskih koncepata te sposobnost korištenja tog znanja i vještina za učinkovito upravljanje financijama tijekom života radi financijske stabilnosti. Lusardi i Mitchell (2011) definiraju financijsku pismenost kao poznavanje osnovnih financijskih pojmova, uključujući rad složene kamate, razliku između nominalnih i realnih

vrijednosti te osnove diverzifikacije rizika. S druge strane, Coates i sur. (2007) naglašavaju da definicija financijske pismenosti obuhvaća i računovodstvenu pismenost, odnosno sposobnost razumijevanja ključnih računovodstvenih procjena koje donosi menadžment, razloge tih odluka i načine na koje menadžment može koristiti te procjene za manipulaciju financijskim izvještajima (Ibrahim & EL Haron, 2018).

U sve složenijem financijskom svijetu, neizmjerana je važnost financijske pismenosti. Unatoč njejoj značajnosti, razine financijske pismenosti znatno se razlikuju od zemlje do zemlje, što je rezultat različitih obrazovnih strategija, ekonomskih uvjeta i kulturnih stavova prema upravljanju novcem (Milošević et al., 2023). Mjerenje financijske pismenosti privuklo je veliku pažnju u posljednje vrijeme. Nedavna istraživanja pokazala su da je razina osnovne financijske pismenosti u općoj populaciji širom svijeta iznenađujuće niska.

Stručnjaci su analizirali financijsku pismenost stanovništva u 140 zemalja, intervjuirajući 150 tisuća ljudi starijih od 15 godina. Najvišu razinu financijske pismenosti imaju razvijene zemlje, osobito u zapadnoj Europi. Nasuprot tome, Južna Amerika, istočna Europa, Afrika i Azija pokazuju znatno niže razine pismenosti.

Slika 1. Deset zemalja sa najvišom razinom financijske pismenosti

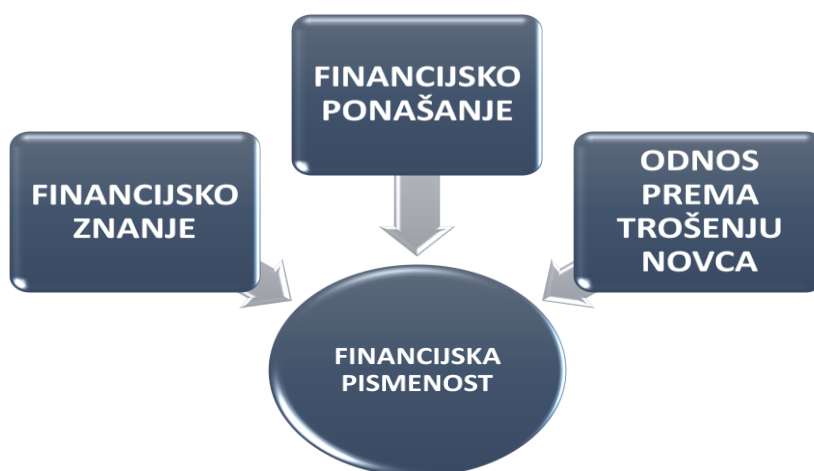
IZVOR: preuzeto sa interneta (<https://solargroup.pro/hr/news/top-10-stran-mira-s-finansovo-gramotnym-naseleniem-1210>)

Istraživanje je pokazalo da zapadna Europa i zemlje engleskog govornog područja imaju najvišu razinu financijske pismenosti, poput Kanade (68%), Australije (64%) i SAD-a (57%). Južna Amerika nema nijednu državu s pismenošću iznad 50%. Skandinavija ima 71%, dok Portugal ima samo 26%. Istočna Europa zaostaje, s maksimalno 50% pismenosti. U Africi je samo Bocvana iznad 50%, a većina zemalja je između 31% i 40%. Azija i Bliski Istok imaju slične rezultate, s najnižom stopom pismenosti u Jemenu (13%) i Afganistanu (14%). Kina ima 28%, a Rusija 38%.

Povećanje razine financijske pismenosti kod potrošača izuzetno je važno za njih same. Brojni problemi mogu proizaći iz nedovoljne financijske pismenosti, a nedovoljno pismeni potrošači su oni koji (Gučec, 2022):

- nemaju dovoljno znanja o ekonomskim i financijskim pojmovima,
- ne vode obiteljski proračun,
- krivo procjenjuju svoju financijsku moć,
- nisu svjesni financijskih rizika,
- nisu adekvatno pripremljeni za neočekivane situacije (npr. bolest, nezaposlenost, gubitak posla, razvod),
- nemaju kontrolu nad troškovima,
- nemaju financijske planove za budućnost.

Slika 2. Komponente financijske pismenosti

IZVOR: Obrada autora prema OECD-U

Financijsko znanje preduvjet je financijske pismenosti, a financijsko obrazovanje je proces koji vodi ka financijskom opismenjavanju (Gućec, 2022).

Financijske vještine i kompetencije mladih ljudi od velike su važnosti za poslovnu zajednicu 21. stoljeća, bez obzira na to hoće li započeti vlastiti posao ili se zaposliti u nekoj tvrtki (Roska et al., 2018). Financijska pismenost igra ključnu ulogu u početnim fazama pokretanja poslovanja, dok su računovodstvene vještine, uključujući poznavanje računovodstvenih standarda i propisa, presudne za kasnije faze i uspješno vođenje poduzeća. Računovodstvo zahtijeva specifična znanja i vještine koje mnogi poduzetnici nemaju ili nisu svjesni njihove važnosti kada započinju svoje poslovanje.

U suvremenom dobu, poslovni neuspjesi često su rezultat nedostatnog znanja menadžmenta i dionika o financijskom upravljanju njihovim poslovnim aktivnostima. Vlade diljem svijeta sve više se fokusiraju na razvoj financijske pismenosti kako bi podržale poduzetnike u savladavanju izazova financijskog svijeta i potaknule gospodarski rast i razvoj (Gbemigun & Agbaje, 2022). Stručnjaci su već i prije financijskih kriza shvatili koliko je važno financijsko obrazovanje u jednoj zemlji. Nakon kriza postalo je jasno da je poboljšanje financijskog znanja i vještina ljudi ključno za zdravu ekonomiju, kako na osobnoj tako i na općoj razini. OECD je 2005. godine proveo studiju koja je otkrila ne samo manjak znanja o financijskim pitanjima, nego i sklonost ljudi da se pretvaraju da znaju puno, čak i kada ne razumiju osnovne pojmove financijskog sustava (OECD, 2005). Stoga, nepismenost (nedostatak vještina i stručnosti) u računovodstvu među sudionicima na raznim tržištima, osobito financijskim, narušava uvjet simetrije informacija i može negativno utjecati na učinkovitost tih tržišta. Financijske vještine i računovodstveno znanje su stoga ključni za optimalno funkcioniranje i učinkovitost financijskih tržišta (Ghourouli et al., 2022).

2.2. Važnost i promicanje računovodstvene pismenosti

Financijsko i računovodstveno obrazovanje postalo je ključno zbog brzog razvoja financijskog tržišta i demografskih promjena. Globalizacija i tehnološke inovacije omogućile su pristup različitim financijskim proizvodima i stvorile situaciju u kojoj pojedinci moraju svakodnevno donositi puno više odluka o učinkovitom upravljanju novcem kako bi poboljšali svoju financijsku situaciju. Negativni učinci ekonomske krize pomogli su u prepoznavanju potrebe za jačanjem računovodstvene pismenosti i uvođenjem financijskog obrazovanja. Za uspješnu i ravnotežnu provedbu financijskog obrazovanja, bilo u formalnom ili neformalnom obliku, neophodno je imati kvalitetno pripremljene programe, strategije i akcijske planove. Iako globalna financijska kriza zahtijeva hitna rješenja za osiguranje financijski pismenih građana, dugotrajno zanemarivanje financijskog obrazovanja i neprikladne nacionalne

obrazovne politike ukazuju na to da se stvaranje financijski pismenih građana ne može postići odmah (Balen, 2017).

Računovodstvena pismenost obuhvaća različite koncepte, uključujući financijsku svijest, znanje o financijskim proizvodima i institucijama, te sposobnost razumijevanja financijskih i nefinancijskih izvještaja. Također uključuje financijske vještine poput izračunavanja složenih kamata i upravljanja novcem. Ovi se koncepti često preklapaju i povezani su. Povećana važnost poboljšanja računovodstvene pismenosti proizlazi iz razvoja novih financijskih proizvoda, složenosti financijskih instrumenata i tržišta, te političkih i ekonomskih promjena. Računovodstvena pismenost općenito poboljšava sposobnost pojedinca da razumije informacije vezane uz osobne financije i poslovanje tvrtke (Lusardi & Messy, 2023).

Znanje, vještine i financijska pismenost povećavaju sposobnost zaposlenika i menadžera da se nose sa složenim računovodstvenim pitanjima, smanjujući pritom postotak pogrešaka, pogrešnih procjena i loših prosudbi. Ta sposobnost skraćuje vrijeme potrebno za pripremu računovodstvenih dokumenata i smanjuje vrijeme potrebno za provođenje revizije, jer su prijave i pogreške rjeđe. Tvrtke su dužne pridržavati se raznih financijskih i poreznih zakona. Računovodstvena pismenost pomaže osigurati da su financijski izvještaji točni i pravovremeno podneseni, čime se izbjegavaju potencijalne kazne i pravni problemi. Osim toga, usklađenost pomaže u održavanju reputacije tvrtke i povjerenja među dionicima. Financijski izvještaji pružaju transparentan prikaz poslovanja poduzeća, što je ključno za stjecanje povjerenja investitora, vjerovnika i drugih dionika. Na temelju tih podataka, poduzeće može planirati nove projekte i investicije te se učinkovito pripremiti za budućnost. Također, vlasnici tvrtki koji su računovodstveno pismeni mogu bolje kontrolirati svoje poslovanje. Pokrivajući osnove računovodstva, vlasnik tvrtke može se pripremiti za mnoge izazove s kojima će se tvrtka neizbježno suočiti. To će pomoći tvrtki da iskoristi nove prilike i poveća šanse za uspjeh. S druge strane, ako je vlasnik tvrtke računovodstveno nepismen, tvrtka će se na kraju suočiti s problemima kao što je dopuštanje da troškovi rastu dok su profiti niski (Roslan et al., 2018).

Promicanje računovodstvene pismenosti ključno je za osnaživanje zajednica i pojedinaca u različitim kontekstima. Jedan od najučinkovitijih načina za promicanje računovodstvene pismenosti je kroz obrazovanje i osposobljavanje. Uvođenje računovodstvenih tečajeva u školske i sveučilišne kurikule može pomoći studentima da steknu osnovne računovodstvene vještine koje će im koristiti u budućnosti (Atrill & McLaney, 2019). Također, razvoj interneta omogućio je pristup brojnim online resursima i tečajevima koji mogu pomoći pojedincima da unaprijede svoje računovodstvene vještine. Mala i srednja poduzeća često nemaju resurse za zapošljavanje profesionalnih računovođa. Međutim, postoje mnoge organizacije koje pružaju besplatno ili subvencionirano savjetovanje i podršku u

računovodstvu za takva poduzeća. Ove usluge mogu pomoći poduzetnicima da razumiju financijske izvještaje i poboljšaju svoje računovodstvene prakse. Na koncu, Vlade i neprofitne organizacije mogu igrati ključnu ulogu u promicanju računovodstvene pismenosti kroz javne kampanje i inicijative. Ove kampanje mogu uključivati distribuciju edukativnih materijala, organizaciju radionica i seminara, te pružanje online alata za učenje. Stoga, obrazovanje i usavršavanje, zajedno s računovodstvenom pismenošću i vještinama, mogu značajno utjecati na uspjeh zaposlenika i izravno na uspjeh tvrtki (Ghourouli et al., 2022).

2.3. Računovodstvena pismenost u svijetu

S obzirom na rastuće globalno tržište i tempo tehnoloških promjena, računovodstvena pismenost postaje sve važnija. Donositelji politika u razvijenim zemljama i zemljama u razvoju sve više prepoznaju važnost računovodstvene pismenosti i ulaganja resursa u programe financijskog obrazovanja. U zemljama s visokim prihodima, financijska i računovodstvena pismenost često se promatraju kao dodatak zaštiti potrošača. Glavni cilj financijskog obrazovanja je osposobiti ljude da se snađu u složenom spektru financijskih usluga, poput mirovinskih planova i hipoteka, te da donose pametne financijske odluke. Ova potreba postala je još izraženija u posljednjim godinama zbog prijenosa odgovornosti za planiranje mirovine s javnog sektora na pojedince. S druge strane u zemljama s niskim prihodima, pristup računovodstvenim uslugama je znatno ograničen, a financijske usluge često su dostupne samo malom broju ljudi. Zbog toga je veći fokus na računovodstvenoj pismenosti kao sredstvu za poboljšanje pristupa i korištenja financijskih usluga. Osim toga, ljudi u zemljama s niskim prihodima mnogo više ovise o mikro poduzećima za ostvarivanje svojih prihoda. Stoga je stjecanje poslovnih vještina i znanja važnije za njihovu financijsku sposobnost nego za radnike s plaćom u razvijenim zemljama (Xu &Zia, 2012).

U posljednjih nekoliko godina, svjetski individualni i korporativni investitori pretrpjeli su financijske gubitke kroz svoje poslovanje na financijskim tržištima. Jedan od mogućih uzroka tih gubitaka su pogrešne investicijske odluke temeljene na neadekvatnom ili neispravnom računovodstvenom i financijskom znanju. Ova situacija naglašava važnost posjedovanja minimalne razine financijskog i računovodstvenog znanja kod investitora kako bi mogli donositi ispravne investicijske odluke ili se osloniti na savjete stručnjaka. U nekim zemljama postoje zakoni i regulative koji zahtijevaju određenu razinu financijskog znanja i stručnosti, čak i za članove odbora za reviziju. Na primjer, 1999. godine, New York Stock Exchange (NYSE) uvela je pravilo da svaka kompanija mora imati odbor za reviziju

sastavljen od neovisnih direktora koji su financijski pismeni i koji uključuju barem jednog financijskog stručnjaka (Ibrahim & EL Haron, 2018).

Iako postoje značajni izazovi u pristupu obrazovanju i resursima, različite inicijative i standardi diljem svijeta pomažu u unapređenju računovodstvenih vještina i praksi. Globalne inicijative i lokalni programi obuke i obrazovanja igraju ključnu ulogu u jačanju računovodstvene pismenosti i osiguravanju ekonomskih koristi na svjetskoj razini.

U Sjedinjenim Američkim Državama, računovodstvena pismenost je podržana kroz rigorozne standarde i profesionalne certifikate. Standardi kao što su GAAP (Generally Accepted Accounting Principles) pružaju okvir za vođenje financijskih knjiga i pripremu izvještaja. Profesionalne certifikacije poput CPA (Certified Public Accountant) su ključne za osiguranje visoke razine stručnosti i integriteta u računovodstvu. Prema Američkom institutu certificiranih javnih računovođa (AICPA), računovodstveni standardi i etički kodeksi osiguravaju transparentnost i usporedive financijske izvještaje (AICPA, 2022). Uvođenje novih tehnologija i digitalnih alata također igra ključnu ulogu u poboljšanju računovodstvene pismenosti, s fokusom na automatizaciju i analizu podataka kako bi se unaprijedila točnost i učinkovitost (Warren, Reeve, & Duchac, 2019).

Europska Unija postavlja standarde za računovodstvo kroz Direktivu o računovodstvu, koja zahtijeva od poduzeća da se pridržavaju usklađenih računovodstvenih praksi kako bi se omogućila usporedba i transparentnost između zemalja članica (European Commission, 2020). Europski računovodstveni standardi uključuju IFRS (International Financial Reporting Standards) koji su usklađeni s međunarodnim standardima kako bi se olakšala usporedba financijskih izvještaja na globalnoj razini. U sklopu EU inicijativa, postoji i poseban fokus na obrazovanje i obuku malih i srednjih poduzeća kako bi se poboljšala njihova računovodstvena pismenost i usklađenost s regulativama. Na primjer, Europski institut za javnu upravu (EIPA) nudi različite programe obuke i resurse za unapređenje računovodstvenih vještina (EIPA, 2023).

Istraživanja su pokazala da su ključne institucije u istraživanju i promicanju financijske i računovodstvene pismenosti OECD, Svjetska banka i Europska komisija (Vehovec, 2011).

Pregledom stručne literature vidljivo je da je OECD bio među prvima koji je inicirao promicanje financijske pismenosti i istaknuo važnost strukturiranog financijskog obrazovanja. Ne samo da je preuzeo aktivnu ulogu u unapređenju financijske pismenosti i pokrenuo projekte u tom području, već je i osnovao Međunarodnu mrežu za financijsko obrazovanje (INFE). Danas, ova mreža okuplja preko 240 javnih institucija, uključujući središnje banke, ministarstva obrazovanja i financija iz stotinu

zemalja. Članovi mreže sastaju se dvaput godišnje kako bi prikupili podatke, analizirali javne politike i razmijenili informacije o programima i projektima vezanim za financijsku pismenost (OECD, 2023).

Na međunarodnoj razini, Svjetska banka također igra važnu ulogu u promicanju i istraživanju financijske pismenosti. Posebno je angažirana u izradi dijagnostičkih pregleda o zaštiti potrošača i financijskoj pismenosti za 114 zemalja (Svjetska banka, 2014).

Na kraju, značajan doprinos dala je Europska komisija, koja je osnovala Stručnu skupinu za financijsko obrazovanje (EGFE). Ova skupina naglasila je važnost usklađivanja nacionalnih strategija za uvođenje i provedbu financijskog obrazovanja u zemljama članicama. Europska komisija je dodatno unaprijedila situaciju izdavanjem priopćenja koje definira osam ključnih načela za uspostavljanje visokokvalitetnih obrazovnih programa za financijsko obrazovanje u zemljama članicama. Prema tim načelima, financijsko obrazovanje treba biti dostupno i kontinuirano promovirano tijekom cijelog života. Osim toga, program financijske edukacije trebao bi biti prilagođen potrebama stanovništva svake zemlje. Izuzev toga, važno je da financijsko obrazovanje obuhvati mladu populaciju i počne se implementirati od najranije dobi. To implicira da bi financijski pojmovi trebali biti uključeni u kurikulume zemalja članica već u osnovnoj školi. Također, prije nego što započne financijsko obrazovanje, ključno je pomoći pojedincima da postanu svjesni svojih ograničenih znanja i da prepoznaju prilike za poboljšanje svojih vještina u upravljanju novcem s ciljem unapređenja svoje pismenosti (Europska komisija, 2007).

U budućnosti, daljnje globalne i lokalne inicijative, kao i tehnološki napredak, ključni su za daljnje unapređenje računovodstvene pismenosti i osiguranje ekonomske stabilnosti. Osnaživanje računovodstvenih vještina i znanja u cijelom svijetu neće samo poboljšati poslovne rezultate, već će i doprinosti cjelokupnom ekonomskom zdravlju i transparentnosti.

2.4. Računovodstvena pismenost u Republici Hrvatskoj

Visoko obrazovanje u Hrvatskoj mora se brže prilagoditi zahtjevima tržišta rada. Trenutno, proces prilagodbe ide presporo, što uzrokuje poteškoće mladima pri zapošljavanju nakon završetka studija. Kao rezultat toga, mnogi obrazovani mladi ljudi napuštaju zemlju zbog nemogućnosti pronalaska posla. Neki uspiju pronaći posao u svojoj struci nakon dugotrajnog traženja, ali često im nedostaju ključna znanja o financijskim izvještajima, plaćama, poreznim obvezama i olakšicama. Mnogi ne koriste poticaje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje jer nisu svjesni njihove dostupnosti. Tijekom svog obrazovanja nisu imali priliku učiti o računovodstvu, porezima ili kontrolingu, što ih sprečava da razumiju financijske izvještaje koji su im važni za poslovni razvoj i administrativne potrebe (Roska et al., 2018).

U Hrvatskoj, sustavno financijsko obrazovanje, nažalost, nije uspostavljeno, što rezultira nedostatkom financijske pismenosti među djecom i mladima. Mnogi odrasli također nisu imali priliku steći financijsko obrazovanje, što znači da se mnogi roditelji ne osjećaju dovoljno kompetentnima da svojoj djeci pruže odgovarajuće financijske vještine. Prema istraživanju Instituta za financijsko obrazovanje, oko 48% roditelja redovito razgovara s djecom o novcu, dok 36% to čini rijetko, a 16% nikada ne razgovara o toj temi. Ovi podaci ilustriraju koliko je financijsko obrazovanje zapostavljeno unutar obitelji, ostavljajući djecu i mlade bez ključnih znanja za upravljanje novcem. Usprkos brojnim inicijativama koje se usredotočuju na mlađu populaciju kao jednu od najranjivijih skupina, odrasli se suočavaju s izazovima u pristupu financijskoj edukaciji. Programi namijenjeni odraslima su rijetki, često zahtijevaju financijska ulaganja i dodatno vrijeme, što predstavlja prepreku za mnoge (Štedopis, 2017)

Hrvatska je usvojila Međunarodne standarde financijskog izvještavanja (MSFI), što je korak prema postizanju veće transparentnosti i usporedivosti financijskih informacija na globalnoj razini. Usklađivanje s MSFI-om pomaže hrvatskim poduzećima da se bolje integriraju u međunarodna tržišta, privlače strane investicije i poboljšaju svoje upravljačke prakse. No, unatoč ovim pozitivnim pomacima, postoji izazov u primjeni i nadzoru ovih standarda, posebno među manjim poduzećima koja možda nemaju potrebne resurse ili stručnost.

Najnovija istraživanja uglavnom su provedena u zemljama gdje računovodstvena industrija i profesionalna računovodstvena tijela imaju značajan utjecaj na oblikovanje računovodstvenih programa, kao što je slučaj u Australiji. U Republici Hrvatskoj, okvir za obrazovanje u računovodstvu još uvijek je u fazi razvoja. Nedavno su akademske institucije uložile napore u daljnji razvoj i poboljšanje visokog obrazovanja i profesionalnih standarda u računovodstvu kroz istraživački projekt "Izvršnost i učinkovitost u visokom obrazovanju u području ekonomije - E4" (aktivan od 2019. do 2022. godine), koji je uključivao nekoliko nacionalnih sveučilišta kao sudionike projekta. Obrazovanje u računovodstvu, osobito na sveučilištima, od presudne je važnosti za razvoj stručnih računovođa jer ne samo da pruža potrebno profesionalno znanje, već i omogućuje usvajanje vještina koje su ključne za profesionalnu kompetenciju (Barišić et al., 2022).

Rezultati istraživanja Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) o financijskoj pismenosti u Hrvatskoj krajem 2019. godine pokazuju blagi porast u odnosu na 2015. godinu. Ovo je druga uzastopna anketa na tu temu. Prvu su 2015. godine izradile Hrvatska narodna banka i Hrvatska uprava za financijski nadzor u suradnji s Ministarstvom financija, dok je druga studija izrađena krajem 2019. godine. Prosječna financijska pismenost hrvatskog stanovništva bila je 12,3 od 21 (59%), dok je 2015. godine ta stopa iznosila 11,7 bodova (56%). OECD je proveo slične studije u Rumunjskoj, Sjevernoj Makedoniji, Gruziji, Moldaviji, Bugarskoj i Crnoj Gori. Razina pismenosti u Hrvatskoj relativno je visoka

u usporedbi s ispitanim zemljama (12 bodova, 57%), s 12,3 boda u Hrvatskoj, što Hrvatskoj daje prosječan rezultat financijske pismenosti među zemalja G20. To je 12,7 bodova, što odgovara 60% (Guček, 2022).

Slika 3. Financijska pismenost u Hrvatskoj izražena u bodovima i u %najveće moguće ocjene

IZVOR: preuzeto (<https://www.finax.eu/hr/blog/financijska-pismenost-u-hrvatskoj>)

3. ZNAČAJKE POMORSKE DJELATNOSTI

3.1. Utjecaj pomorske djelatnosti na globalnu ekonomiju

U 21. stoljeću svijet se mijenja pod utjecajem globalizacije, liberalizacije i tehnološkog napretka. Globalizacija donosi nove izazove i istovremeno stvara prilike za razvoj snažnih i dinamičnih tvrtki, kao i novih industrijskih grana koje oblikuju globalna tržišta i ekonomiju. Ovaj proces ima dubok utjecaj ne samo na nacionalna gospodarstva, već i na specifične sektore unutar njih, uključujući one povezane s pomorstvom. Tvrtke koje se bave pomorskim djelatnostima moraju se prilagoditi promjenama kako bi ostale konkurentne, dok globalizacija potiče rast novih tržišnih igrača i inovacija unutar industrije. Istovremeno, ona otvara vrata za nove poslovne mogućnosti, ali i zahtijeva veći fokus na međunarodnu suradnju i prilagodbu globalnim ekonomskim trendovima (Oniszczyk-Jastrzābek et al., 2019).

Pomorska djelatnost utječe na globalno gospodarstvo, podupirući međunarodnu trgovinu te omogućavajući učinkovit prijevoz robe velikih razmjera svjetskim oceanima. Prema izvještaju Međunarodne pomorske organizacije (IMO) iz 2022. godine, više od 80% globalne trgovine robe odvija se pomorskim putem. Pored toga, pomorski prijevoz omogućuje razmjenu sirovina i gotovih proizvoda između kontinenata. Na primjer, ogromne količine nafte, plina i drugih prirodnih resursa transportiraju se morem, što ima direktan utjecaj na energetske tržište i cijene sirovina globalno. Prema podacima Ujedinjenih naroda za trgovinu i razvoj (UNCTAD, 2023), globalni pomorski promet prevozi robu u vrijednosti od približno 14 trilijuna američkih dolara godišnje.

Pomorski promet ima određene prednosti poput niske cijene, velikih kapaciteta i neovisnost dok nedostaci uključuju sporost, cijenu brodova i održavanja. Obzirom na sposobnost prijevoza velikih količina tereta, čime se snižavaju troškovi robe pomorstvo pridonosi gospodarskom rastu i dostupnosti potrošača. Ova učinkovitost u prijevozu povećava konkurentnost izvoznika i uvoznika podjednako, potičući međusobno povezano globalno tržište.

Pomorska djelatnost snažno utječe na proces globalizacije i može se reći da je ključan instrument tog procesa. Zahvaljujući pomorskom prijevozu, svijet više nije skup izoliranih tržišta. Globalizacija omogućuje širu specijalizaciju, povećanje proizvodnje, ekonomiju razmjera i globalnu konkurenciju u cijeloj industriji. No, postoji i obrnuti utjecaj jer globalizacija sama po sebi mijenja pomorski sektor. Liberalizacija trgovine omogućuje outsourcing, odnosno raspodjelu proizvoda i usluga na različite geografske lokacije, pri čemu je glavni ekonomski motiv smanjenje troškova. Proizvodnja se premješta u područja gdje su ulazni troškovi najpovoljniji. Budući da je trgovina unutar pomorske industrije jedan od najfleksibilnijih segmenata, svi njezini dijelovi mogu se kupovati ili ugovarati na globalnoj razini. To

znači da se funkcije i segmenti pomorskih kompanija, poput tehničkog i komercijalnog upravljanja, posade, računovodstvenih usluga, pa čak i registracija broda (zastava broda), mogu premjestiti i ugovoriti s posebnim stručnjacima izvan same kompanije i izvan granica zemlje u kojoj je vlasnik broda. Pojava outsourcinga mijenja tradicionalnu organizacijsku strukturu brodarske kompanije u modernu, koja je mnogo učinkovitija i fleksibilnija. Raspodjela funkcija, kapitala, vlasništva i zastave broda preko granica zemlje dovodi do izjednačavanja i racionalizacije ulaznih troškova operacija broda na globalnoj razini. Krajnji rezultat je jeftiniji pomorski prijevoz (Domijan-Arneri, 2006).

Pomorska industrija također igra značajnu ulogu u zapošljavanju. Prema podacima Međunarodnog pomorskog biroa, globalno je u ovoj industriji zaposleno oko 1,6 milijuna pomoraca. Ovi radnici ne samo da održavaju brodove i upravljaju teretom, već i podržavaju različite sektore povezane s pomorskom djelatnošću, uključujući logistiku, održavanje i sigurnost. U mnogim zemljama, pomorski sektor je ključan za lokalne zajednice i gospodarstva.

Napredak u pomorskim tehnologijama, kao što je razvoj brodova s učinkovitijom potrošnjom goriva, dodatno je utjecao na poboljšanje trgovinske povezanosti i dostupnosti tržišta, potičući gospodarsku globalizaciju. Razvoj novih brodova, sustava za praćenje i upravljanje, te tehnologija za održavanje i zaštitu okoliša, ima dalekosežne posljedice za globalnu ekonomiju. Na primjer, primjena digitalizacije i automatizacije u lukama i na brodovima povećava efikasnost i smanjuje operativne troškove.

Pomorska industrija također igra ključnu ulogu u gospodarskom razvoju tržišta u nastajanju, osiguravajući im pristup međunarodnim tržištima, što je ključno za njihov rast i integraciju u globalno gospodarstvo. Ovaj sektor omogućuje zemljama u razvoju da sudjeluju u globalnoj trgovini, čime im pomaže da diversificiraju svoje ekonomske aktivnosti i smanje ovisnost o lokalnim resursima.

Za mnoge zemlje u razvoju, pomorska trgovina nije samo vitalan izvor prihoda, već i značajan generator zapošljavanja. Prema izvještaju Svjetske banke (2022), države koje su poboljšale svoje pomorske infrastrukture i usluge često bilježe ubrzan ekonomski rast, jer se poboljšava njihov pristup globalnim tržištima. Luke služe kao ključni čvorovi za uvoz i izvoz roba, a učinkovite pomorske usluge mogu značajno smanjiti troškove trgovine i povećati konkurentnost lokalnih proizvoda na međunarodnim tržištima.

Povezani infrastrukturni projekti, uključujući izgradnju i modernizaciju luka, privlače strana ulaganja i stimuliraju razvoj industrija kao što su brodogradnja, servisne usluge i logistika. Na primjer, razvoj velikih dubokih luka i specijaliziranih terminala može privući brodove s većim kapacitetima, čime se omogućuje zemljama u razvoju da sudjeluju u trgovini visokog volumena i vrijednosti. Ovi projekti često

uključuju izgradnju ili poboljšanje povezanih transportnih mreža, poput željeznica i autocesta, koje su neophodne za učinkovit prijevoz tereta između luka i tržišta.

Osim izravnih ekonomskih koristi, razvoj pomorske infrastrukture može imati i široke socijalne i ekološke učinke. Ulaganja u luke i pomorske projekte često donose pozitivne promjene u lokalnim zajednicama kroz stvaranje novih radnih mjesta, poboljšanje obrazovnih i zdravstvenih usluga te unapređenje opće kvalitete života. Također, modernizacija luka može uključivati uvođenje ekološki prihvatljivijih tehnologija, što smanjuje negativan utjecaj na okoliš i doprinosi održivom razvoju.

Također, pomorska industrija u zemljama u razvoju često postaje katalizator za širenje i razvoj povezane industrijske baze. Ulaganja u brodogradnju i servisne usluge potiču razvoj lokalnih tvrtki koje nude specijalizirane usluge, kao što su popravak brodova, opskrba teretom i logističko planiranje. Ove aktivnosti dodatno podupiru gospodarski razvoj i povećavaju konkurentnost gospodarstava u nastajanju na globalnom tržištu.

Iako pomorska djelatnost ima pozitivan utjecaj na globalnu ekonomiju, suočava se i s brojnim izazovima. Ovi izazovi variraju od sigurnosnih prijetnji poput piratstva do ekoloških pitanja povezanih sa zagađenjem i klimatskim promjenama. Piratstvo predstavlja ozbiljnu prijetnju sigurnosti pomorskog transporta, posebno u određenim geografskim područjima poput Adenskog zaljeva, Gvinejskog zaljeva i jugoistočne Azije. Napadi pirata mogu dovesti do otmica brodova, krađe tereta i zahtjeva za otkupninom, što ne samo da ugrožava živote pomoraca već i povećava troškove osiguranja i transporta. Prema Međunarodnom birou za pomorsku sigurnost (IMB), u 2020. godini zabilježeno je više od 195 napada pirata. Zagađenje mora, uključujući izlivanje nafte i ispuštanje balastnih voda, ugrožava morski ekosustav i lokalne ekonomije, dok klimatske promjene dodatno opterećuju industriju kroz emisije stakleničkih plinova. IMO je usvojio regulative poput MARPOL konvencije i strategija smanjenja emisija, ali njihova provedba je složena zbog tehničkih i ekonomskih izazova (World Trade Organization, 2019). Geopolitičke napetosti, uključujući trgovinske konflikte među velikim ekonomijama, dodatno uzrokuju nestabilnost u globalnoj pomorskoj trgovini.

S obzirom na sve ove aspekte, jasno je da pomorska industrija igra presudnu ulogu u ekonomskom razvoju tržišta u nastajanju, ne samo kroz izravnu podršku trgovini i zapošljavanju, već i kroz poticanje šireg gospodarskog rasta i održivog razvoja.

3.2. Pomorska djelatnost u Republici Hrvatskoj

U gospodarskom razvoju Republike Hrvatske, pomorska djelatnost je od velikog značaja. Hrvatska obala dužine 5.835 km te 1246 otoka, grebena, hridi i otočića je jedna od najrazvedenijih obala u Europi i svijetu. Obalna područja već od prapovijesti služe kao mjesto komunikacije među različitim zemljama, gospodarskim sustavima i kulturama. Primorski gradovi s lukama imaju posebno značenje, jer predstavljaju ključne točke povezivanja unutrašnjosti zemlje s vanjskim tržištima, ali i međusobnog povezivanja otoka s kopnom. Danas Republika Hrvatska posjeduje šest luka koje su od značajnog međunarodnog gospodarskog interesa za zemlju i nalaze se u gradovima: Rijeka, Zadar, Šibenik, Split, Ploče i Dubrovnik. Pomorski promet u Hrvatskoj ima vrlo važnu ulogu i u odvijanju trgovine. Zemljopisni položaj hrvatskih morskih luka, kao bitna prostorna kategorija, upućuje na važan položaj Hrvatske na europskom prostoru; zbog smještaja u srcu kopnenog dijela južne Europe, ona je važno područje tranzitnog prometa. Glavnina prometa hrvatskih morskih luka odnosi se na Luku Rijeka, koja u pravilu ostvaruje više od 50% ukupnog prometa svih hrvatskih luka (Hrvatska enciklopedija, 2024).

Hrvatska, iako mala zemlja, uspjela je očuvati svoj nacionalni identitet kroz stoljetne borbe protiv različitih osvajača, zahvaljujući svojoj ukorijenjenosti na obalama istočnog Jadrana i korištenju morskih resursa kao osnove za opstanak stanovništva. Međutim, unutar stranih državnih zajednica poput Ugarske, Austrougarske i Jugoslavije, nije imala slobodu upravljanja svojim prirodnim bogatstvima, uključujući morske resurse, jer su te zemlje prisvajale značajan dio stvorene akumulacije i usmjeravale njen gospodarski razvoj prema vlastitim interesima (Žuvela, 1998). Dubrovnik je bio središte hrvatskog pomorstva sve do 16. stoljeća, zahvaljujući svom povoljnom geografskom položaju, što mu je omogućilo pomorsku i trgovačku prevlast na Jadranu. No, velika geografska otkrića i preusmjeravanje trgovinskih ruta prema Atlantiku negativno su utjecali na dubrovačko brodarstvo. Industrijska revolucija prisilila je Dubrovčane da se prilagode, zamjenjujući jedrenjake parobrodima. Usprkos izazovima, Dubrovnik je kroz vještu vanjskotrgovinsku politiku uspio zadržati značajnu ulogu u trgovini s Istokom. U drugoj polovici 19. stoljeća, skoro trećina stanovnika Hrvatske bila je povezana s morem i pomorstvom. Porast trgovine, osobito izvoza, doveo je do povećane potrebe za pomorskim prijevozom, što je zahtijevalo proširenje trgovačke flote. Hrvatske luke uspješno su se prilagodile ovim izazovima, zadržavajući pomorsku tradiciju. Pomorska trgovina i lučki promet su značajno napredovali, posebno u Dalmaciji, što je pozitivno utjecalo na kvalitetu života i ekonomski rast regije. Ključ održivog razvoja Dalmacije bili su njezin geostrateški položaj i bogata pomorska baština. Sve do polovice 20. stoljeća, istočni dio Jadrana bio je nerazvijen, unatoč bogatstvu prirodnih resursa i povijesnim događajima koji su utjecali na pomorstvo. Nedostatak povoljnih uvjeta, poput dobrog geografski položaja i prometne povezanosti, usporio je razvoj pomorstva u tom području. Također, od sredine

1990-ih godina u Hrvatskoj traje proces privatizacije, koji je negativno utjecao na trgovačku flotu. Istovremeno, globalna pomorska kriza dovela je do značajnog pada vozarina. Zbog toga su brodovlasnici imali poteškoća prilagoditi se novim uvjetima, što je dovelo do propasti velikih brodarskih kompanija poput "Slobodne plovidbe" iz Šibenika i "Croatia Linea" iz Rijeke. Iako je krajem stoljeća tržište počelo pokazivati znakove oporavka, hrvatski brodari nisu uspjeli brzo obnoviti svoju flotu. Tek nakon osamostaljenja Hrvatske i ulaska u europske integracije, započelo je ulaganje u luke i prometnu infrastrukturu. Time je istočna obala Jadrana iskoristila svoj geostrateški položaj i postavila temelje za budući ekonomski prosperitet (Đorđić, 2024)

Tržišno integrirane zemlje s vremenom su razvile sustav zaštite od država izvan svoje skupine, što zahtijeva prilagodbe ostalih zemalja. Zbog toga je Hrvatska fokusirana na pomorski transport između stranih luka. S obzirom na to da Hrvatska ima relativno malu trgovačku flotu u usporedbi s globalnim velesilama, mora se prilagoditi pravilima organizacija s kojima surađuje, poput Europske unije. Ovi uvjeti ograničavaju sposobnost sudjelovanja u velikoj prekomorskoj trgovini i specijalizaciji brodarskih kompanija za određene vrste tereta. Udruga hrvatskih brodara "Mare Nostrum" osnovana je 5. veljače 1991. s ciljem stvaranja povoljnih poslovnih uvjeta, promicanja interesa hrvatskih brodara i suradnje s Europskom unijom. Do 2000. godine Mare Nostrum je funkcionirao kao trgovačko društvo, nakon čega je transformiran u udugu. Danas uduga okuplja deset vodećih hrvatskih brodarskih kompanija koje upravljaju s ukupno 106 brodova, s ukupnom tonažom od 1.339.064 GT i nosivošću od 2.070.248 DWT.

U posljednjih 15 godina ukupni kapacitet hrvatskog pomorskog brodarstva prolazio je kroz promjene. Tablica 1. prikazuje značajan pad broja brodova u promatranom razdoblju. Međutim, ako se pogleda ukupni kapacitet plovila, može se primijetiti rast. Jasno je da su neke brodarske tvrtke nestale s tržišta, uglavnom zbog nemogućnosti servisiranja dugova tijekom krize. Globalna ekonomska kriza imala je snažan utjecaj na hrvatsko brodarstvo. Zbog velike devalvacije vozarina, hrvatski brodari su imali poteškoća u održavanju postojeće flote, a mnogi su se ubrzo suočili s problemima, posebno oni koji su imali ranije ugovorene projekte za gradnju novih brodova, računajući na više vozarine. U takvim okolnostima, kada brod ne može otplaćivati svoje kredite, banke preuzimaju vlasništvo, fokusirajući se samo na profit. To dovodi do zapošljavanja najjeftinije posade, zbog čega hrvatski pomorci gube posao, a kvaliteta cjelokupnog procesa opada. Do 2004. godine, tvrtka "Atlas" nestala je s tržišta nakon što je jedva preživjela ratne godine 1990-ih, a kasnije se suočila s prevelikim dugovima. Godine 2012. brodarske tvrtke pretrpjele su najveći udarac, a neke se nisu oporavile. Do 2015. godine, tvrtke koje su postale nesolventne ili su propale uključuju: Lošinjska plovidba d.d., Mediteranska plovidba d.d., Brodogradilište Cres d.d. i Sem marina d.o.o. Jedine tvrtke koje su uspjele povećati kapacitet svoje flote između 2004. i 2015. godine su Tankerska plovidba d.d. i Uljanik d.d., i to za samo jedan brod (Naletina & Perković, 2017).

Tablica 1. Kapacitet hrvatske trgovačke flote u 2000. i 2015. godini

2000			2015		
Number of ships	GT	DWT	Number of ships	GT	DWT
194	1.565.051	2.412.678	138	1.689.258	2.747.477

Izvor: Udruga hrvatskih brodara, 2016

Struktura hrvatskog pomorskog brodarstva rezultat je tradicije i sposobnosti brodovlasnika da nabave brodove koji odgovaraju potrebama tržišta. Prema izvješću Hrvatske udruge brodara Mare Nostrum iz 2023. godine, ukupni kapacitet hrvatske flote čini:

- 23 broda za rasute terete
- 4 tankera za sirovu naftu
- 7 brodova za naftne prerađevine
- 2 broda za ukapljeni naftni plin
- 7 putničkih brodova
- 18 katamarana
- 1 brodica
- 43 trajekta
- 1 komercijalna jahta

Trajekti su važni zbog velikog broja otoka u Hrvatskoj i njihove uloge u putničkom prijevozu, što je ključno za turističku djelatnost. Na primjer, Jadrolinija iz Rijeke, koja je u vlasništvu države, drži monopol na većinu putničkog prometa u Hrvatskoj te na promet između Hrvatske, Italije i Grčke. Glavne karakteristike hrvatskog pomorskog putničkog prometa su:

1. stalni rast potražnje,
2. podrška društva razvoju otoka,
3. obnova flote uz pomoć države i
4. državne subvencije za nerentabilne trajektno linije (Delibašić, Vidušić, 2003).

Također je važna uloga pomorske industrije u turizmu, budući da brodski turizam, uključujući kruzing i nautički turizam, predstavlja značajan izvor prihoda. Hrvatskoj pristaje veliki broj kruzera svake godine,

a atraktivne obale i povijesni gradovi privlače turiste iz cijelog svijeta. Pomorski turizam potiče rast lokalnih gospodarstava i stvara radna mjesta, od kojih su mnoge u malim zajednicama uz obalu.

Iako pomorska industrija u Hrvatskoj ima mnoge prednosti, suočava se i s izazovima. Pomorska industrija bori se s intenzivnom globalnom konkurencijom, posebno od strane velikih i razvijenih pomorskih nacija poput Kine, Japana i Koreje. Hrvatske luke moraju se natjecati s globalnim igračima u privlačenju trgovinskih ruta i brodskih operacija. Zaštita okoliša postaje sve važnija u pomorskoj industriji zbog globalnih napora za smanjenje emisija stakleničkih plinova i očuvanje morskih ekosustava. Pomorske operacije suočavaju se s potrebom za usklađivanjem s novim međunarodnim propisima o emisijama i održivosti. U skladu s tim, Međunarodna pomorska organizacija uvela je stroge regulative za smanjenje emisija sumpornih oksida i dušikovih oksida (IMO, 2020). Hrvatska se mora prilagoditi tim propisima kako bi izbjegla kazne i sačuvala konkurentnost svojih luka i brodova. Također, mnoge hrvatske luke i brodogradilišta suočavaju se s problemima zastarjele infrastrukture. Modernizacija lučkih kapaciteta i tehnološka nadogradnja su nužni za poboljšanje učinkovitosti i konkurentnosti. Na koncu ulaganje u pomorsku industriju može biti skupo, posebno za modernizaciju flote i infrastrukture. Hrvatska, kao i mnoge druge zemlje, suočava se s ograničenim proračunskim sredstvima za ove namjene.

Razvoj broskog turizma, investicije u zelenu tehnologiju, povećanje robne razmjene i digitalizacija sektora predstavljaju ključne prilike za jačanje konkurentnosti i održivosti hrvatske pomorske industrije. Kroz usklađivanje s globalnim trendovima i inovacije, Hrvatska može ostvariti dugoročan prosperitet u ovom vitalnom sektoru.

3.3. Važnost financijskog izvještavanja u pomorskoj industriji

Financijsko izvještavanje je ključno u bilo kojoj industriji, ali ima posebno značajnu ulogu u pomorskom sektoru. Pomorska industrija ima osobitu važnost u lokalnom i nacionalnom gospodarstvu, stvara radna mjesta i stup je gospodarskog razvoja koji zahtijeva točne i pouzdane informacije za učinkovito upravljanje. S obzirom na kapitalno intenzivnu prirodu ovog sektora, točni i sveobuhvatni financijski izvještaji su neophodni za razne dionike, uključujući vlasnike brodova, investitore, regulatore i financijske institucije. Ovi dionici oslanjaju se na financijske izvještaje kako bi donijeli informirane odluke koje utječu na operativnu učinkovitost i strateški smjer pomorskih tvrtki (Chevalier, 2000).

Financijski izvještaji pružaju jasan uvid u financijsko stanje poduzeća. Također, financijski izvještaji su ključni za osiguranje transparentnosti i odgovornosti, kako za unutarnje dionike poput uprave, tako i

za vanjske zainteresirane strane poput ulagača, financijskih institucija i vlade. Transparentnost u financijskom izvještavanju pomaže u izgradnji povjerenja među dionicima i smanjuje rizik od prijevara i korupcije. Ulagači, dobavljači, kupci, državne agencije i drugi oslanjaju se na podatke iz financijskih izvještaja pri donošenju važnih odluka o poduzećima. Konkretno, ulagači koriste financijske i računovodstvene podatke poduzeća pri donošenju investicijskih odluka. Sukladno tome, objava financijskih izvještaja izravno utječe na tržišnu vrijednost poduzeća (Belesis et al., 2021).

Financijski izvještaji u pomorskoj industriji služe kao glavno sredstvo komunikacije između uprave tvrtke i njezinih dionika. Prema Chevalier-u (2000), tri su financijska izvještaja (bilanca, račun dobiti i gubitka te izvještaj o novčanom tijeku) osnova za pomorski sektor te svaki pruža jedinstvene uvide u financijsko stanje i performanse tvrtke.

1. *BILANCA* - Bilanca predstavlja prikaz financijskog stanja tvrtke u određenom trenutku. Detaljno prikazuje imovinu, obveze i kapital tvrtke, pružajući uvid u strukturu kapitala i financijsku stabilnost tvrtke. Za pomorski sektor, bilanca ističe značajnu imovinu kao što su plovila, koja su ključna za njihovo poslovanje. Bilanca također otkriva razinu dugovanja i kapitalnog financiranja, pomažući dionicima u procjeni financijskog rizika tvrtke.
2. *RAČUN DOBITI I GUBITKA* - Račun dobiti i gubitka pokazuje financijsku izvedbu tvrtke tijekom određenog razdoblja. Detaljno prikazuje prihode, rashode i dobit, pružajući uvide u operativnu učinkovitost i profitabilnost. U pomorskoj industriji, ovaj izvještaj je ključan za razumijevanje kako tvrtka upravlja svojim operativnim troškovima, kao što su gorivo, održavanje i troškovi posade, u odnosu na svoje prihode od pomorskih aktivnosti.
3. *IZVJEŠTAJ O NOVČANOM TIJEKU* - Izvještaj o novčanom tijeku prati priljeve i odljeve novca unutar tvrtke. Podijeljen je na tri dijela: poslovne aktivnosti, investicijske aktivnosti i financijske aktivnosti. Ovaj izvještaj je posebno važan u pomorskoj industriji, gdje je upravljanje novčanim tokom ključno zbog visokih kapitalnih izdataka potrebnih za kupnju i održavanje plovila. Izvještaj o novčanom tijeku pomaže dionicima razumjeti likvidnost tvrtke i njezinu sposobnost generiranja gotovine za ispunjavanje obveza i financiranje budućeg rasta.

Iako na prvi pogled ne izgleda da se pomorska industrija puno razlikuje od drugih industrija, razlike postaju jasnije kad se pogleda knjigovodstvo. Pomorski sektor zahtijeva posebnu pažnju zbog svojih

specifičnih karakteristika, budući da se brodovi tretiraju kao velike jedinice koje ostvaruju prihod i posluju širom svijeta (Protopsaltis, 2008). Jedna od glavnih stavki imovine u pomorskim tvrtkama je evidencija koja bilježi brodove i prikazuje njihovu neto vrijednost. Ova evidencija često čini značajan dio ukupne imovine tvrtke u usporedbi s drugim dugotrajnim sredstvima. S obzirom na to da se brodovi kreću po cijelom svijetu i nisu na stalnoj lokaciji, to donosi posebne izazove i rizike. Njihovo kretanje kroz različite regije i pravne sustave može utjecati na njihovu vrijednost i sigurnost, stvarajući različite pravne i operativne rizike (Negkakis, 2021).

Pomorskim tvrtkama potrebna je velika financijska podrška za održavanje flota i nabavu novih brodova. Također, imaju veće gotovinske rezerve u usporedbi s drugim industrijama. Investitori i zajmodavci trebaju pouzdane i detaljne financijske izvještaje za donošenje odluka o ulaganju i kreditiranju. Međutim, pomorske tvrtke mogu imati poteškoće u privlačenju financiranja i održavanju poslovanja. To je zbog asimetrije informacija, jer su pomorske tvrtke često registrirane u offshore financijskim centrima (OFC), a njihova visokovrijedna imovina može dodatno zakomplicirati računovodstveni tretman (Negkakis, 2021).

Pomorske tvrtke moraju dati detaljne informacije u svojim financijskim izvještajima. Te informacije često uključuju sadašnju vrijednost brodova, metode amortizacije i zadržanu dobit. Transparentno izvještavanje omogućuje kreditnim agencijama da točno ocijene kreditni rejting tvrtke, što pokazuje njenu sposobnost ispunjavanja financijskih obveza. Viši kreditni rejting znači niže troškove zaduživanja i bolje investicijske mogućnosti. Faktori koji utječu na kreditne rejtinge uključuju:

- Vrijednost i starost brodova
- Metode i stope amortizacije
- Zaradu prije kamata, poreza, amortizacije i deprecijacije (EBITDA)
- Zadržanu dobit i kapitalne rezerve

Standardizirane informacije pomažu investitorima i dionicima da procijene financijsko stanje i rizik pomorskih tvrtki (Smith, 2024).

3.4. Specifičnost oporezivanja pomorske djelatnosti u Republici Hrvatskoj

Oporezivanje pomorske djelatnosti u Republici Hrvatskoj predstavlja ključan aspekt fiskalne politike s obzirom na značaj ovog sektora za nacionalno gospodarstvo. Pomorska industrija, koja obuhvaća brodarstvo, brodogradnju i povezane usluge, ima dugu tradiciju i predstavlja važan dio hrvatske

ekonomske infrastrukture. S obzirom na strateški položaj Hrvatske uz Jadransko more, pomorski sektor igra presudnu ulogu u međunarodnoj trgovini, turizmu i gospodarskom razvoju zemlje. Povijesno gledano, pomorski sektor je bio od velikog značaja za hrvatsku ekonomiju, a današnji porezni sustav razvijen je kako bi se prilagodio globalnim tržištima i potaknuo rast.

➤ *POREZ NA DODANU VRIJEDNOST U POMORSKOJ DJELATNOSTI*

Porez na dodanu vrijednost (PDV) je neizravni porez na potrošnju koji se obračunava na dodanu vrijednost proizvoda i usluga kroz sve faze proizvodnje i distribucije. PDV je postao standardizirani porezni sustav u Europskoj uniji kako bi se osigurala transparentnost i neutralnost u oporezivanju, te ravnoteža između unutarnjeg tržišta EU i međunarodnih dobavljača. U načelu, PDV se primjenjuje na većinu transakcija roba i usluga unutar EU, dok su određeni sektori i transakcije, uključujući izvoz i specifične usluge, izuzeti ili oslobođeni od PDV-a.

Prema Zakonu o PDV-u, nekoliko ključnih aspekata regulira predmet oporezivanja u pomorskoj djelatnosti:

- Isporuka dobara u tuzemstvu- Kada porezni obveznik isporučuje dobra unutar zemlje, PDV se obračunava na temelju prodajne cijene. Ovaj princip vrijedi i za pomorsku djelatnost kada se radi o isporuci brodskih materijala, opreme ili drugih dobara unutar države.
- Stjecanje dobara unutar EU- Ako se dobra kupljena unutar EU prenose u drugu državu članicu, PDV se obračunava na temelju propisa zemlje u kojoj se dobra stječu. U pomorskoj industriji, to uključuje nabavu materijala i opreme za brodove koje mogu biti predmet PDV-a.
- Obavljanje usluga u tuzemstvu- PDV se obračunava na usluge pružene unutar zemlje. U pomorskoj djelatnosti, to obuhvaća usluge kao što su popravak brodova, održavanje brodske opreme, ili usluge vezane uz najam ili iznajmljivanje brodova.
- Uvoz dobara- Kada dobra ulaze u EU izvan nje, PDV se obračunava na osnovi carinske vrijednosti. Ovo uključuje uvoz brodova ili opreme za pomorsku industriju.

Prema članku 129. stavki 8. Pomorskog zakona (»Narodne novine«, br. 181/04 i 76/07), posade brodova na međunarodnim putovanjima moraju plaćati obvezno osiguranje. Ove obveze uključuju osiguranje koje se obračunava i plaća mjesečno. Za strane poslodavce koji zapošljavaju pomorce na brodovima, sredstva za obvezno osiguranje, uplaćena preko posredničkih agencija, nisu predmet PDV-

a. Ova sredstva se koriste za pokrivanje troškova osiguranja i ne predstavljaju naknadu za isporučene usluge ili robu.

Kada strani poslodavci uplaćuju sredstva za obvezno osiguranje putem domaćih posrednika, ova uplata se ne smatra prihodom za agenciju i stoga ne podliježe PDV-u. Prema odredbama članka 8. stavka 1. zakona, PDV se obračunava samo na transakcije koje uključuju naknadu za isporučene robe ili usluge. Sredstva koja se koriste za obvezno osiguranje ne uključuju PDV jer se ne radi o transakciji oporezivoj PDV-om.

Osim toga, određene transakcije u pomorskoj djelatnosti su oslobođene od PDV-a:

- Isporuka robe izvan EU- Prema Zakonu o PDV-u, isporuka robe iz Hrvatske u zemlje izvan Europske unije oslobođena je PDV-a. Ovo oslobađanje uključuje isporuke koje se obavljaju prema vanjskim kupcima i obuhvaća sve vrste robe osim u slučajevima kada se radi o isporuci goriva ili roba za privatnu upotrebu. Kako bi se ostvarilo oslobađanje od PDV-a, potrebno je ispuniti određene uvjete, uključujući dostavu carinskih deklaracija ili elektroničkih potvrda koje potvrđuju izlazak robe iz EU.
- Pomorske usluge- Određene pomorske usluge su također oslobođene PDV-a. Prema Zakonu, PDV se ne obračunava na usluge kao što su opskrba gorivom i teretom za brodove koji plove otvorenim morem ili putničkim brodovima. Također su oslobođene usluge poput popravka, održavanja, najma i iznajmljivanja brodova, te usluge vezane uz opremu brodova.

➤ *POREZ NA DOHODAK U POMORSKOJ DJELATNOSTI*

Porez na dohodak odnosi se na obvezu fizičkih osoba da plaćaju porez na osnovi svojih prihoda. U Hrvatskoj, porez na dohodak obuhvaća različite izvore prihoda kao što su plaće, mirovine, honorari, i drugi oblici dohotka. Za članove posade brodova u međunarodnoj plovidbi, primjena poreza na dohodak može biti specifična zbog prirode njihovog rada i uvjeta plovidbe.

Prema "Pomorskom zakoniku", članovi posade brodova koji imaju prebivalište ili uobičajeno boravište u Republici Hrvatskoj smatraju se rezidentima i kao takvi obveznici poreza na dohodak. Međutim, postoji specifičnost kod poreznih obveza za pomorce koji plove na međunarodnim linijama. Opća pravila nalažu da članovi posade brodova moraju podnijeti poreznu prijavu za prihode ostvarene tokom međunarodnih plovidbi, ali postoji izuzetak od porezne obveze ako su na brodu proveli 183 dana ili više u poreznoj godini. Ukoliko je član posade na brodu proveo 183 dana ili više u godini, smatra se da je oslobođen obveze plaćanja poreza na dohodak za prihode ostvarene tijekom te godine. Ova pravila

uključuju sve dane provedene na brodu, kao i dane provedene na putovanjima do i od broda, dani liječenja zbog bolesti ili ozljede na brodu, te dani stručne izobrazbe.

Za članove posade brodova koji ne ispunjavaju uvjet od 183 dana, svi prihodi ostvareni u međunarodnoj plovidbi podliježu obračunu poreza na dohodak. U tom slučaju, pomorci su obvezni podnijeti godišnju poreznu prijavu na obrascu DOH. Porezni obveznici moraju prikupiti nekoliko ključnih dokumenata (Božina, 2020):

- Potvrda o isplaćenim primitcima: Ovaj dokument poslodavac dostavlja članovima posade i Poreznoj upravi najkasnije do 31. siječnja tekuće godine za prethodnu godinu. Potvrda sadrži informacije o poslodavcu, članu posade, poreznom razdoblju, isplaćenim primitcima u međunarodnoj plovidbi i dodatku, te mora biti ovjerena pečatom i potpisom odgovorne osobe.
- Obrazac DPOM: Ovaj obrazac predstavlja potvrdu o broju dana provedenih u međunarodnoj plovidbi. Izvodi se iz evidencije lučke kapetanije i mora sadržavati podatke o danima plovidbe, putovanjima, danima liječenja, stručnoj izobrazbi i drugim relevantnim informacijama.
- Obrazac EPOM: Ovaj obrazac sadrži evidenciju primitaka od nesamostalnog rada i uplaćenih doprinosa. Popunjava se temeljem potvrde o isplaćenim primitcima i uključuje podatke o doprinosima koji su plaćeni tokom godine.

Pomorci imaju specifične porezne olakšice, uključujući pomorski dodatak, koji je neoporeziv. Pomorski dodatak, prema članku 7. stavka 2. Pravilnika o porezu na dohodak, iznosi 40 eura po danu za pomorce na brodovima pod hrvatskom zastavom. Ovaj dodatak se ne uključuje u osnovicu za obračun poreza na dohodak.

Godišnja porezna prijava za pomorce uključuje izračun poreza na temelju:

- Ostvarenih primitaka (plaće),
- Pomorskog dodatka,
- Izdataka za doprinose za obvezno osiguranje i doprinos za staž osiguranja,
- Osobnih odbitaka i olakšica, kao što su zdravstveno osiguranje i darovanje.

➤ POREZ NA DOBIT U POMORSKOJ DJELATNOSTI

Prema odredbama Zakona o porezu na dobit Republike Hrvatske (NN 143/14, 106/18, 121/19), porezni obveznici uključuju trgovačka društva, pravne i fizičke osobe koje obavljaju samostalnu djelatnost s ciljem ostvarivanja dobiti, dohotka ili prihoda. Ovaj zakon također obuhvaća tuzemne poslovne jedinice nerezidenta tj. ino-poduzetnike. Također, fizičke osobe koje obavljaju samostalnu djelatnost mogu postati obveznici poreza na dobit umjesto poreza na dohodak, ako u prethodnom poreznom razdoblju njihovi ukupni primitci premaše iznos od 1.000.000,00 eura.

U Republici Hrvatskoj postoje dvije porezne stope na dobit. Ako u kalendarskoj godini prihodi ne prelaze 995.421,06 €, primjenjuje se stopa poreza na dobit od 10%. Međutim, ako prihodi premaše taj iznos, stopa poreza na dobit raste na 18% (Cirmotic, 2023).

Republika Hrvatska, kao tranzicijska zemlja, nastoji privući strane investicije kroz različite porezne poticaje i olakšice, čime nastoji poboljšati svoju konkurentnost na tržištu kapitala i smanjiti odljev kapitala. Iako Hrvatska ima nisku nominalnu poreznu stopu u usporedbi s prosjekom zemalja članica EU-a, značajan dio njezine porezne politike temelji se na poticajima, izuzećima i odbicima koji povećavaju ukupne porezne olakšice za pravne osobe.

Prema Nacionalnom zakonu o pomoći u obrazovanju i osposobljavanju (NN 109/07 i 152/08), postoje različite vrste nacionalnih potpora, uključujući pomoć za opće i posebno obrazovanje, te regionalnu državnu pomoć. Za pomorski prijevoz, državne potpore mogu značajno smanjiti poreznu osnovicu. Na primjer, troškovi obrazovanja i izobrazbe mogu se smanjiti za do 100% ako se odnose na obuku unutar hrvatskog broskog registra. Ovo smanjenje se primjenjuje na troškove obrazovanja rezervne posade koja se koristi na brodovima u registru.

Prema Zakonu o porezu na dobit (NN 143/14, 106/18, 121/19), porezna osnovica se određuje kao razlika između prihoda i rashoda, uz prilagodbe predviđene zakonom. Poreznu osnovicu rezidenta čini dobit ostvarena u oba slučaja, dok poreznu osnovicu nerezidenta čini samo dobit ostvarena unutar Republike Hrvatske.

Porezni postupak uključuje:

- Izračun porezne osnovice: počinje s računovodstvenom dobiti ili gubitkom te se prilagođava prema zakonskim odredbama.
- Primjena porezne stope na izračunatu poreznu osnovicu.
- Oduzimanje olakšica i oslobođenja za određivanje konačne porezne obveze.

Porezni obveznici trebaju podnijeti prijavu poreza na dobit najkasnije četiri mjeseca nakon isteka poreznog razdoblja, do 30. travnja. Ako taj datum padne na neradni dan, prijava se podnosi prvog sljedećeg radnog dana. Veliki i srednji poduzetnici te obveznici poreza na dodanu vrijednost prijavljuju porez elektroničkim putem kroz sustav ePorezna, dok ostali mogu podnijeti prijavu u ispostavi Porezne uprave ili elektroničkim putem. Uz prijavu, potrebno je priložiti financijske izvještaje, uključujući bilancu i račun dobiti i gubitka, te izjavu o načinu korištenja višeg plaćenog poreza. Ako poduzetnik postaje obveznik poreza na dobit od 1. siječnja, također je obavezan dostaviti početnu bilancu na taj datum.

➤ POREZ NA TONAŽU BRODA U POMORSKOJ DJELATNOSTI

Hrvatski sustav poreza na tonažu broda omogućava pravnim osobama koje se bave međunarodnim pomorskim prijevozom da umjesto standardnog oporezivanja dobiti odaberu ovaj alternativni porezni režim. Ovaj sustav uveden je 2014. godine u skladu s izmjenama Pomorskog zakona i predstavlja poseban porezni tretman koji ne ovisi o stvarnoj dobiti ili gubitku, već se obračunava prema tonaži broda.

Prema članku 429.a Pomorskog zakona, porez na tonažu je fiksni porez koji se utvrđuje i plaća na temelju neto tonaže broda, bez obzira na stvarnu dobit. Ovaj sustav je dizajniran kako bi podržao i zaštitio brodsku industriju u Hrvatskoj te očuvao pomorsku stručnost i operacije.

Porez po tonaži broda zamjenjuje porez na dobit za pravne osobe koje ispunjavaju određene uvjete. Obveznici moraju prijaviti sudjelovanje u sustavu Ministarstvu mora, prometa i infrastrukture, dostavljajući potrebne dokaze, uključujući izvadak iz registra pravnih osoba, valjane svjedodžbe za brodove i godišnji plan ukrcaja.

Porez se obračunava na temelju neto tonaže broda prema sljedećim stopama (Pomorski zakonik, članak 47a.):

- za brodove od 0 do 1000 neto tonaže, za svakih 100 jedinica neto tonaže utvrđuje se i plaća porez po tonaži broda od 35,84 eura,
- za svakih dodatnih 100 jedinica neto tonaže od 1001 do 10 000 jedinica neto tonaže utvrđuje se i plaća porez po tonaži broda od 30,53 eura,
- za svakih dodatnih 100 jedinica neto tonaže od 10 001 do 25000 jedinica neto tonaže utvrđuje se i plaća porez po tonaži broda od 19,91 eura,

- za svakih dodatnih 100 jedinica neto tonaže od 25 001 do 40 000 jedinica neto tonaže utvrđuje se i plaća porez po tonaži broda od 12,61 eura,
- za svakih dodatnih 100 jedinica neto tonaže iznad 40 000 neto tonaže utvrđuje se i plaća porez po tonaži broda od 7,30 eura.

Za svakih nepunih 100 jedinica neto tonaže proporcionalno se utvrđuje porez po tonaži broda. Poslovođa broda plaća porez po tonaži u iznosu od 25% od navedenih iznosa.

Kod plaćanja poreza temeljenog na tonaži, obveznik unaprijed plaća iznos poreza koji se izračunava prema poreznoj prijavi za prethodno razdoblje. Predujam se plaća svaki mjesec, a iznos se dobiva tako da se porezna obveza iz prethodnog razdoblja podijeli s brojem mjeseci u tom razdoblju. Porez treba biti plaćen najkasnije četiri mjeseca nakon završetka kalendarske godine. Ako obveznik plati više nego što je potrebno, višak se može vratiti na njegov zahtjev ili se može prenijeti na sljedeće obračunsko razdoblje. Za brod za koji je porezni obveznik u inozemstvu platio porez po tonaži broda ili njemu istovrsni porez stvarno plaćeni porez u inozemstvu uračunat će se u tuzemni porez po tonaži broda najviše do iznosa tuzemnog poreza po tonaži za taj brod (Jančiev & Supić, 2016).

Prijava poreza na tonažu podnosi se putem Obrasca PT i mora biti dostavljena najkasnije četiri mjeseca nakon isteka poreznog razdoblja. Uz prijavu, porezni obveznik mora dostaviti Izjavu o sudjelovanju u sustavu poreza na tonažu i Izjavu o realizaciji godišnjeg plana ukrcaja vježbenika. Izjave trebaju sadržavati detaljne podatke o brodu i vježbenicima, ako su uključeni.

Europska unija regulira državne potpore za pomorski sektor kako bi potaknula ekološki prihvatljive i učinkovite pomorske operacije, zadržala brodove u registrima država članica, i povećala zaposlenost u pomorskoj industriji. Smjernice o državnim potporama omogućavaju primjenu poreznih olakšica uz ispunjenje određenih uvjeta, uključujući održavanje tonaže pod zastavom države članice EU i pridržavanje međunarodnih sigurnosnih standarda.

Za dodjelu potpora, brodarska društva moraju dokazati da ispunjavaju sve sigurnosne i radne standarde, te dostaviti izvješća Komisiji svake tri godine. Također, smjernice predviđaju mogućnost smanjenja poreznih obveza za poslovođe koji obavljaju tehničko upravljanje brodom i posadom, uz uvjet da njihovo poslovanje doprinosi sigurnom i ekološki prihvatljivom pomorskom prijevozu (Ćorić, 2011).

4. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE

4.1. Metodologija istraživanja

Za potrebe ovog istraživanja proveden je anketni upitnik na području cijele Hrvatske među 150 dionika pomorske djelatnosti. Anketa je kreirana na Google-docs platformi te je anketni upitnik slan u razdoblju od 28.06.2024. – 10.08.2024. Cilj upitnika bio je prikupiti podatke o općim karakteristikama ispitanika, njihovom obrazovanju i iskustvu u računovodstvu, te njihovim stavovima i percepciji o važnosti računovodstvene pismenosti za poslovanje. Upitnik je podijeljen u nekoliko ključnih dijelova, koji zajedno omogućuju sveobuhvatno razumijevanje računovodstvene pismenosti ispitanika. Struktura odgovora na anketna pitanja prezentira se apsolutnim i relativnim postotnim frekvencijama koje se prezentiraju grafičkim i tabelarnim putem.

Anketni je upitnik obuhvatio ukupno šesnaest pitanja uz jamstvo potpune anonimnosti. Prvi dio upitnika usmjeren je na prikupljanje osnovnih demografskih podataka o ispitanicima, što uključuje informacije poput spola, dobi, stupnja obrazovanja i trajanja angažmana u poduzeću. Ovi podaci su ključni za razumijevanje konteksta u kojem se ispitanici nalaze i mogu pružiti uvid u to kako različite demografske skupine percipiraju i koriste računovodstveno znanje. U ovom dijelu se također postavlja pitanje o formalnoj edukaciji iz računovodstva, što pomaže u procjeni koliko su ispitanici formalno obrazovani u ovom području i koliko je to obrazovanje utjecalo na njihovu praksu.

Drugi dio upitnika detaljno se bavi procjenom kompetentnosti ispitanika u nekoliko ključnih računovodstvenih aktivnosti. Ovdje se ispituje koliko su ispitanici vješti u vođenju poslovnih knjiga, razumijevanju financijskih izvještaja, izradi proračuna te analizi financijskih pokazatelja. Osim procjene ovih tehničkih vještina, upitnik uključuje pitanja o financijskom učinku poduzeća, s fokusom na to je li poduzeće ostvarilo višak ili manjak prihoda u protekloj godini. Ukoliko je zabilježen manjak prihoda, ispitanici su pozvani da ocijene u kojoj mjeri smatraju da je to posljedica nedovoljnog razumijevanja računovodstva i financija. Dodatno, dio upitnika bavi se samoprocjenom znanja iz računovodstva, gdje ispitanici ocjenjuju vlastitu razinu stručnosti u ovom području.

Treći dio upitnika istražuje stavove ispitanika prema važnosti računovodstvenog znanja i kontinuirane edukacije. Pitanja su usmjerena na učestalost s kojom se ispitanici educiraju o računovodstvu s ciljem povećanja učinkovitosti poslovanja te njihovu percepciju važnosti kontinuiranog unapređenja računovodstvene pismenosti. Ovdje se također ocjenjuje složenost računovodstvenih propisa u pomorskom sektoru, što je važno za razumijevanje izazova s kojima se ispitanici suočavaju u svom svakodnevnom radu. Dodatno, upitnik ispituje razinu zadovoljstva ispitanika dostupnim resursima za

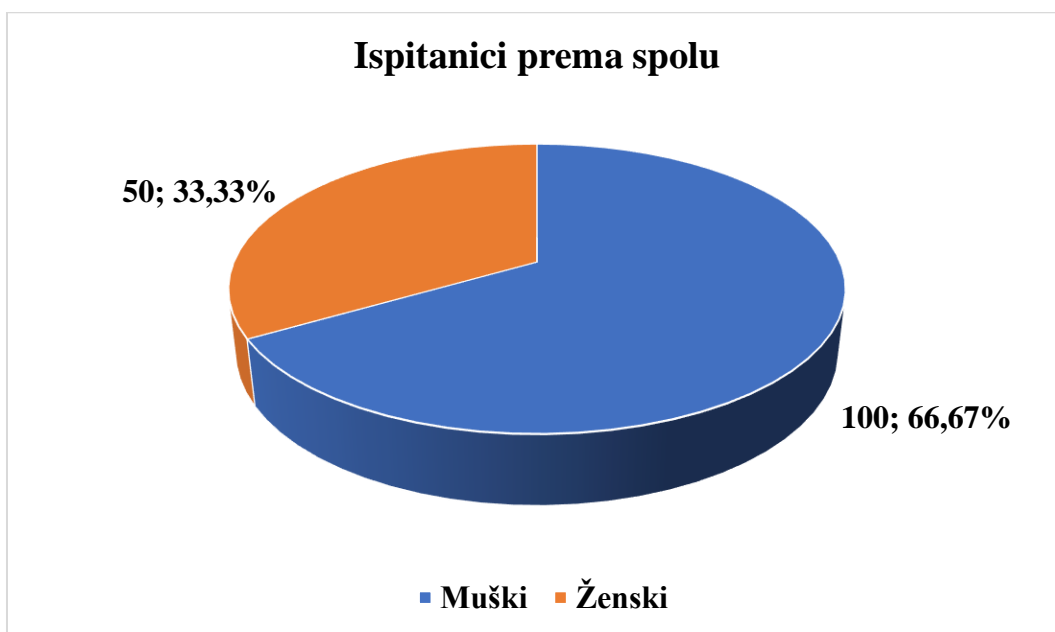
računovodstvenu edukaciju u njihovim tvrtkama te procjenu koliko je računovodstveno znanje ključno za njihov svakodnevni rad.

U radu su primijenjene metode grafičkog i tabelarnog prikazivanja, koje služe za jasno i pregledno prezentiranje strukture odgovora na anketna pitanja. Ove metode omogućavaju vizualizaciju podataka, olakšavajući analizu i interpretaciju rezultata te pružaju jasan uvid u distribuciju i obrasce odgovora ispitanika. Numeričke vrijednosti se prezentiraju upotrebom metoda deskriptivne statistike, i to upotrebom aritmetičke sredine i standardne devijacije, te minimalne i maksimalne vrijednosti. Kod ispitivanja hipoteza se koriti Spearmanov koeficijent korelacije, Mann-Whitney U test, te Kruskal-Wallis test.

Analiza je rađena u statističkom softveru SPSS 25.

4.2. Analiza i rezultati anketnog istraživanja

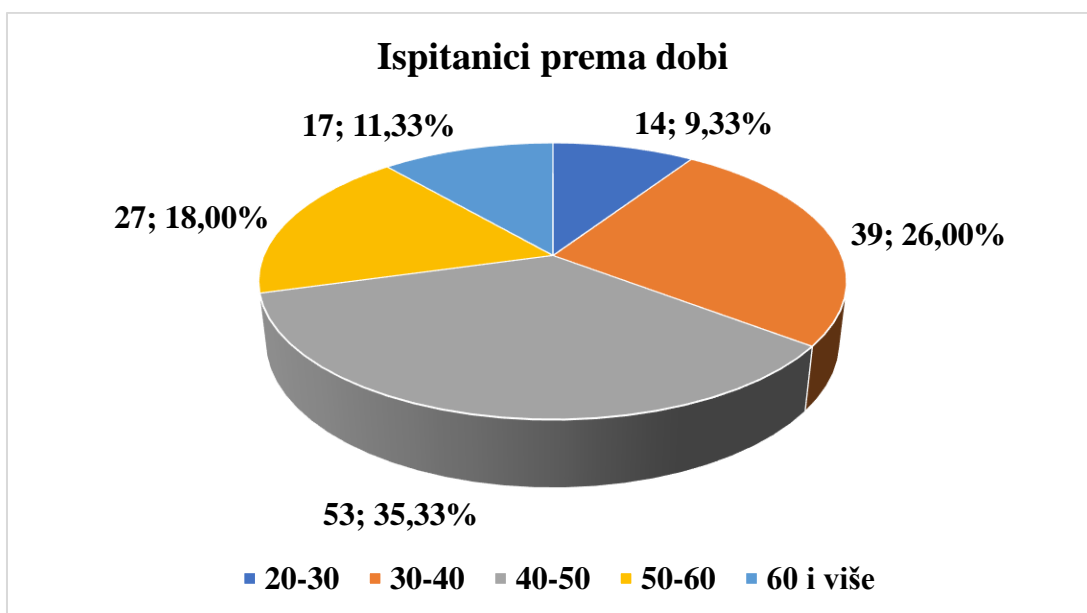
Anketni upitnik poslan je na preko 240 adresa, što predstavlja stopu povrata od 60%. U ovom istraživanju sudjelovalo je ukupno 150 ispitanika, od čega su 100 bili muškarci, što čini 66,67% uzorka, dok je 50 ispitanika bilo ženskog spola, što predstavlja 33,33% ukupnog broja ispitanika.

Grafikon 1. Ispitanici prema spolu

Izvor: Istraživanje autora

Najveći broj ispitanika pripada dobnoj skupini od 40 do 50 godina, sa 53 ispitanika, što čini 35,33% ukupnog uzorka. Slijedi dobna skupina od 30 do 40 godina, u kojoj se nalazi 39 ispitanika, odnosno 26% ukupnog broja ispitanika. U dobnoj skupini od 50 do 60 godina nalazi se 27 ispitanika, što predstavlja 18% uzorka, dok u skupini od 60 i više godina ima 17 ispitanika, odnosno 11,33%. Najmanje zastupljena je dobna skupina od 20 do 30 godina, s 14 ispitanika, što čini 9,33% ukupnog uzorka. Ova raspodjela ukazuje na to da je većina ispitanika u zrelijim dobnim skupinama, s manjim udjelom mlađih sudionika.

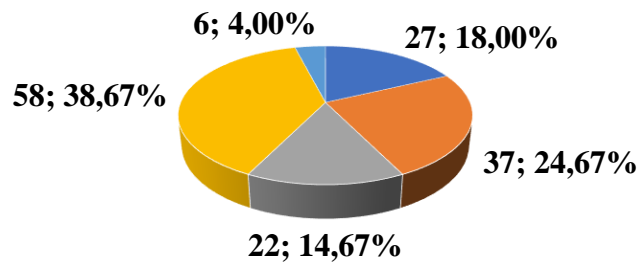

Grafikon 2. Ispitanici prema dobi

Izvor: Istraživanje autora

Najzastupljeniji ispitanici u istraživanju su oni sa završenim sveučilišnim diplomskim ili specijalističkim diplomskim stručnim studijem, kojih je 58, što čini 38,67% ukupnog uzorka. Slijede ispitanici sa srednjoškolskim obrazovanjem, kojih je 37 ili 24,67%. Višu školu završilo je 27 ispitanika, što predstavlja 18% uzorka. Sveučilišni ili stručni preddiplomski studij završilo je 22 ispitanika, odnosno 14,67% ukupnog broja sudionika. Najmanje su zastupljeni ispitanici s poslijediplomskim sveučilišnim (doktorskim) studijem, kojih je 6, što čini 4% ukupnog uzorka.

Ispitanici prema stupnju obrazovanja

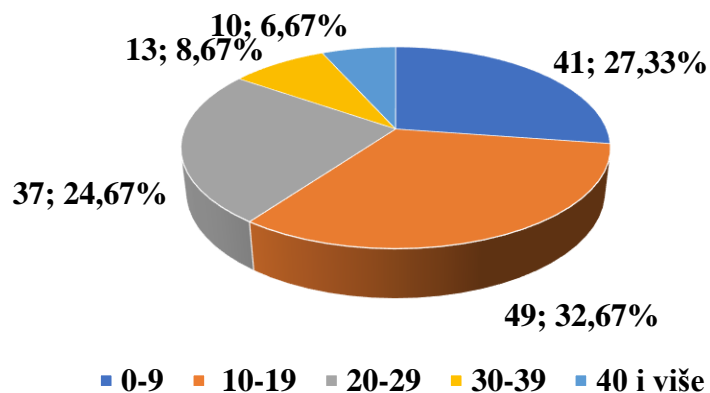
- Viša škola
- Srednja škola
- Sveučilišni ili stručni preddiplomski studij
- Sveučilišni diplomski / specijalistički diplomski stručni studij
- Poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij

Grafikon 3. Ispitanici prema stupnju obrazovanja

Izvor: Istraživanje autora

Analiza trajanja angažmana (radnog staža) ispitanika u poduzeću pokazuje da najveći broj ispitanika ima između 10 i 19 godina radnog staža, što je slučaj za 49 ispitanika ili 32,67% uzorka. Značajan broj ispitanika, njih 41 ili 27,33%, ima između 0 i 9 godina radnog staža. U kategoriji od 20 do 29 godina staža nalazi se 37 ispitanika, što čini 24,67% ukupnog uzorka. Manje su zastupljeni ispitanici s dužim stažem, pri čemu 13 ispitanika (8,67%) ima između 30 i 39 godina radnog staža, dok 10 ispitanika (6,67%) ima 40 i više godina radnog staža.

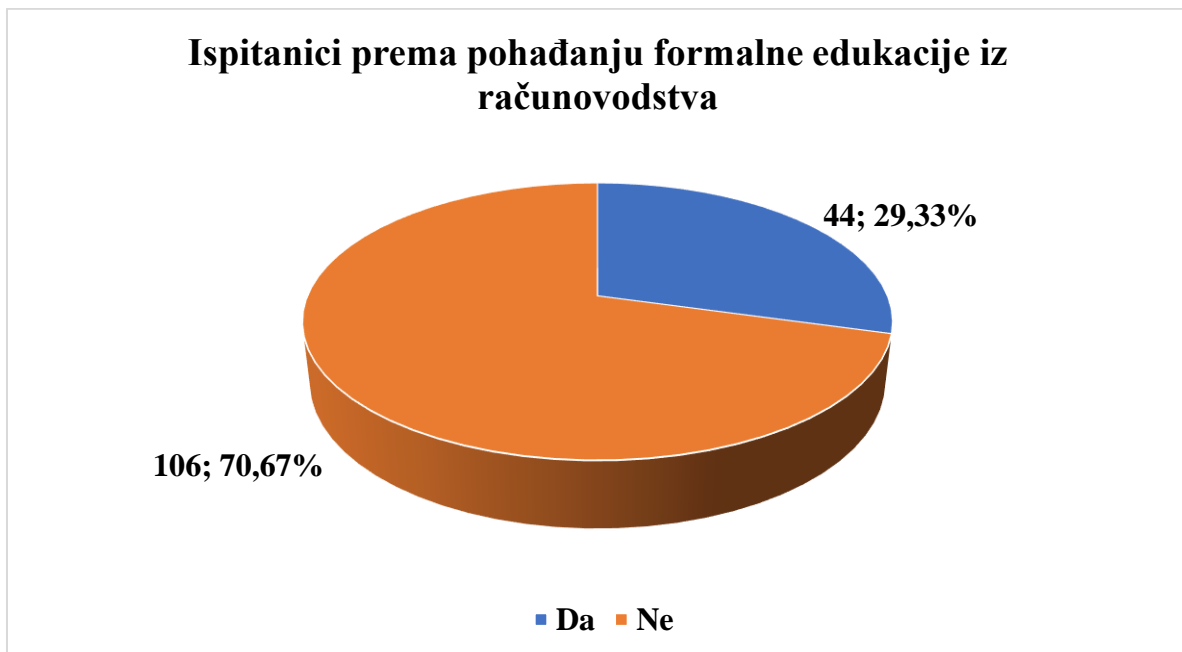
Ispitanici prema trajanju angažmana (radnom stažu) u poduzeću

Grafikon 4. Ispitanici prema trajanju angažmana (radnom stažu) u poduzeću

Izvor: Istraživanje autora

Na pitanje o formalnoj edukaciji iz računovodstva, većina ispitanika, njih 106 ili 70,67%, izjavila je da nisu pohađali nikakvu formalnu edukaciju iz tog područja. S druge strane, 44 ispitanika, što čini 29,33% uzorka, izjavilo je da su pohađali formalnu edukaciju iz računovodstva.

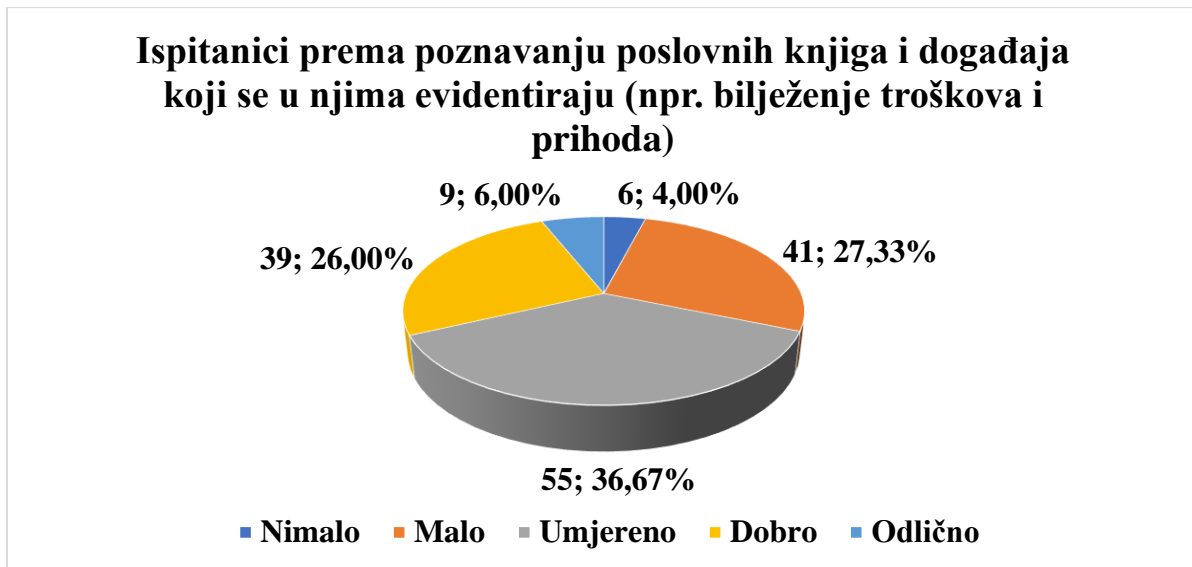
Grafikon 5. Ispitanici prema pohađanju formalne edukacije iz računovodstva

Izvor: Istraživanje autora

Ispitanici su zamoljeni da ocijene svoju kompetentnost u četiri ključne računovodstvene aktivnosti na skali od 1 do 5, pri čemu "1" označava da se osjećaju "nimalo" kompetentno, dok "5" označava "odlično" kompetentno. Aktivnosti koje treba ocijeniti uključuju:

- Vođenje poslovnih knjiga (bilježenje troškova i prihoda),
- Razumijevanje finansijskih izvještaja (bilanca, račun dobiti i gubitka),
- Izrada proračuna (planiranje troškova),
- Analiza finansijskih pokazatelja (profitabilnost, likvidnost).

Najveći broj ispitanika, njih 55 ili 36,67%, izjavilo je da se osjećaju umjereno kompetentnima u vođenju poslovnih knjiga. Slijedi 41 ispitanik (27,33%) koji se osjeća malo kompetentno, dok se 39 ispitanika (26,00%) osjeća dobro kompetentno u ovoj aktivnosti. Manji postotak ispitanika, njih 9 (6,00%), izjavilo je da se osjećaju odlično, dok 6 ispitanika (4,00%) priznaje da se uopće ne osjećaju kompetentno u ovoj aktivnosti.

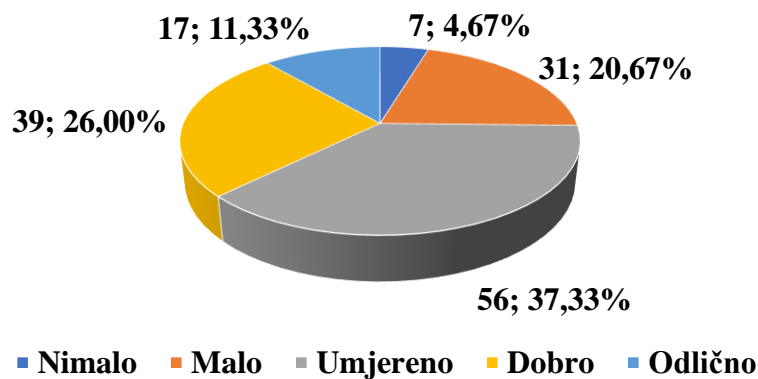

Grafikon 6. Ispitanici prema poznavanju poslovnih knjiga i događaja koji se u njima evidentiraju (npr. bilježenje troškova i prihoda)

Izvor: Istraživanje autora

Najveći broj ispitanika (n=56 ili 37,33%) izjavilo je da se osjeća umjereno kompetentno u razumijevanju financijskih izvještaja. Dodatnih 39 ispitanika (26,00%) smatra da su dobro kompetentni, dok 17 ispitanika (11,33%) izjavljuje da se osjećaju odlično u razumijevanju financijskih izvještaja. S druge strane, 31 ispitanik (20,67%) osjeća malo kompetencije u ovom području, a 7 ispitanika (4,67%) priznaje da se uopće ne osjeća kompetentno.

Ispitanici prema osjećaju kompetentnosti u razumijevanju finansijskih izvještaja (npr. bilanca, račun dobiti i gubitka)

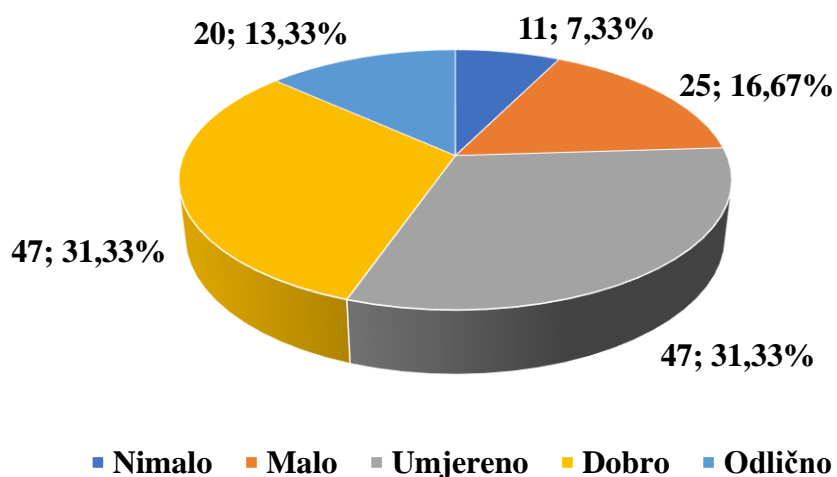

Grafikon 7. Ispitanici prema osjećaju kompetentnosti u razumijevanju finansijskih izvještaja (npr. bilanca, račun dobiti i gubitka)

Izvor: Istraživanje autora

Među ispitanicima, 11 osoba, što čini 7,33%, izjavilo je da se nimalo ne osjećaju kompetentno u izradi proračuna. S druge strane, 25 ispitanika, ili 16,67%, smatra da se osjećaju malo kompetentno u toj oblasti. Veći dio ispitanika, njih 47 (31,33%), ocijenio je svoje kompetencije kao umjerene, dok je jednak broj ispitanika, također 47 (31,33%), ocijenio svoje kompetencije kao dobre. Na kraju, 20 ispitanika, što predstavlja 13,33%, smatra da se odlično snalazi u izradi proračuna.

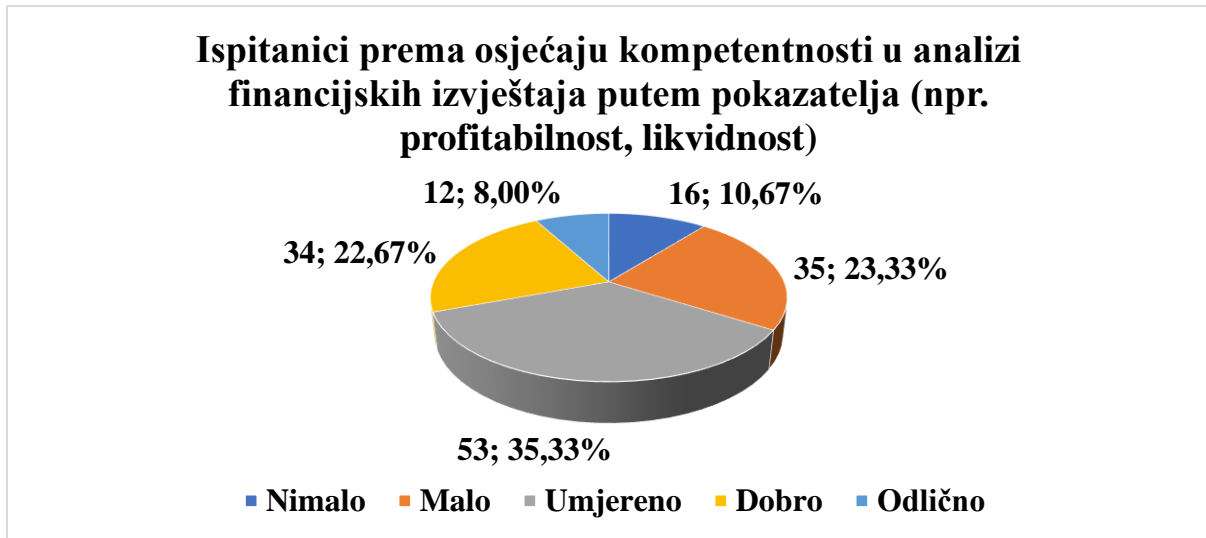
Ispitanici prema osjećaju kompetentnosti u izradi proračuna (npr. planiranje troškova)

Grafikon 8. Ispitanici prema osjećaju kompetentnosti u izradi proračuna (npr. planiranje troškova)

Izvor: Istraživanje autora

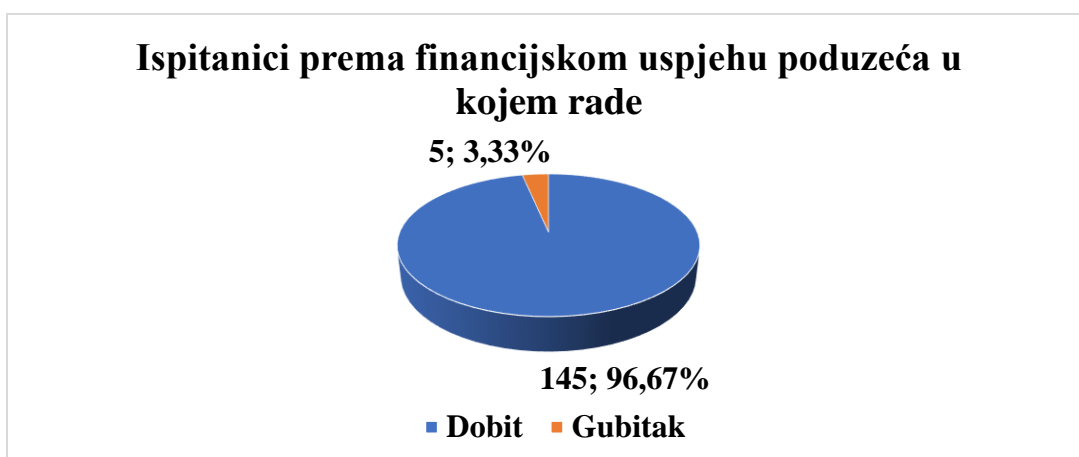
Najveći broj ispitanika, njih 53 (35,33%), ocijenio je svoje kompetencije u analizi financijskih izvještaja putem pokazatelja kao umjerene. Slijedi 34 ispitanika, što je 22,67%, koji smatraju da se dobro snalaze u ovoj aktivnosti. Manji postotak, 35 ispitanika (23,33%), ocijenio je svoje sposobnosti kao malo kompetentne, dok 16 osoba (10,67%) smatra da se nimalo ne osjeća kompetentno. Na kraju, 12 ispitanika, što je 8,00%, ocijenilo je svoje sposobnosti kao odlične.

Grafikon 9. Ispitanici prema osjećaju kompetentnosti u analizi financijskih izvještaja putem pokazatelja (npr. profitabilnost, likvidnost)

Izvor: Istraživanje autora

U protekloj godini, 145 ispitanika, što čini 96,67%, izvještava da je njihovo poduzeće ostvarilo dobit. S druge strane, samo 5 ispitanika, ili 3,33%, navelo je da je njihovo poduzeće ostvarilo gubitak.

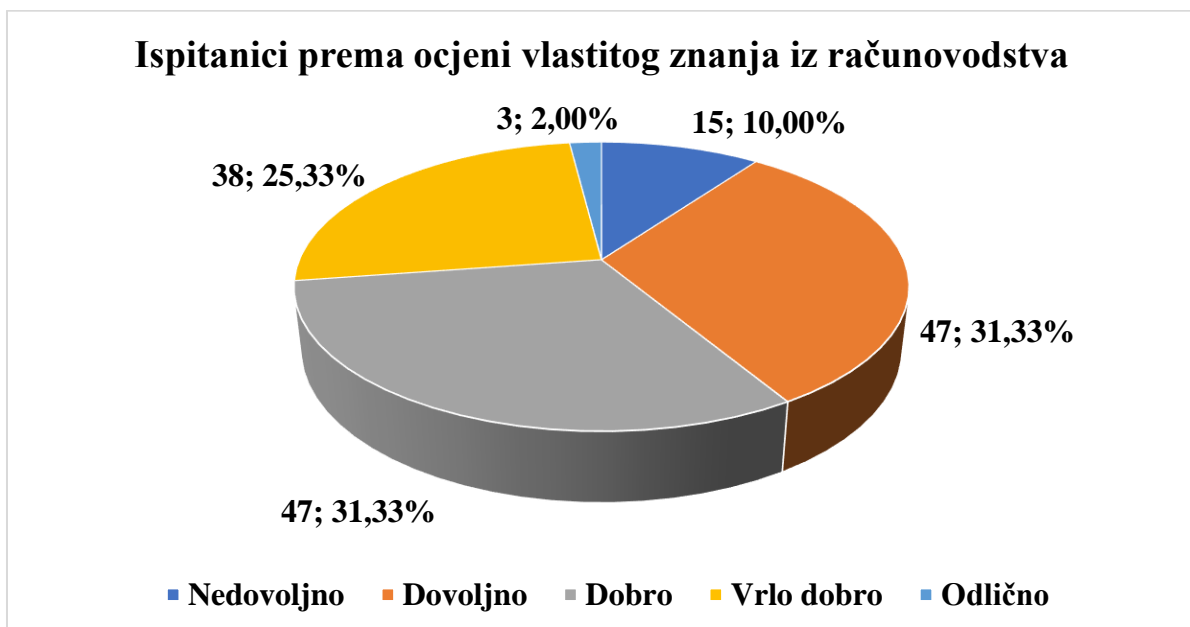

Grafikon 10. Ispitanici prema financijskom uspjehu poduzeća u kojem rade

Izvor: Istraživanje autora

Kod 5 poduzeća koja su poslovala s gubitkom, nedovoljno razumijevanje računovodstva i financija je ocijenjeno visinom slaganja 1 (u potpunosti se ne slažem) kod 2 ispitanika, visinom slaganja 3 (niti se slažem niti se ne slažem) kod jednog ispitanika, te ocjenom 4 (slažem se) kod 2 ispitanika.

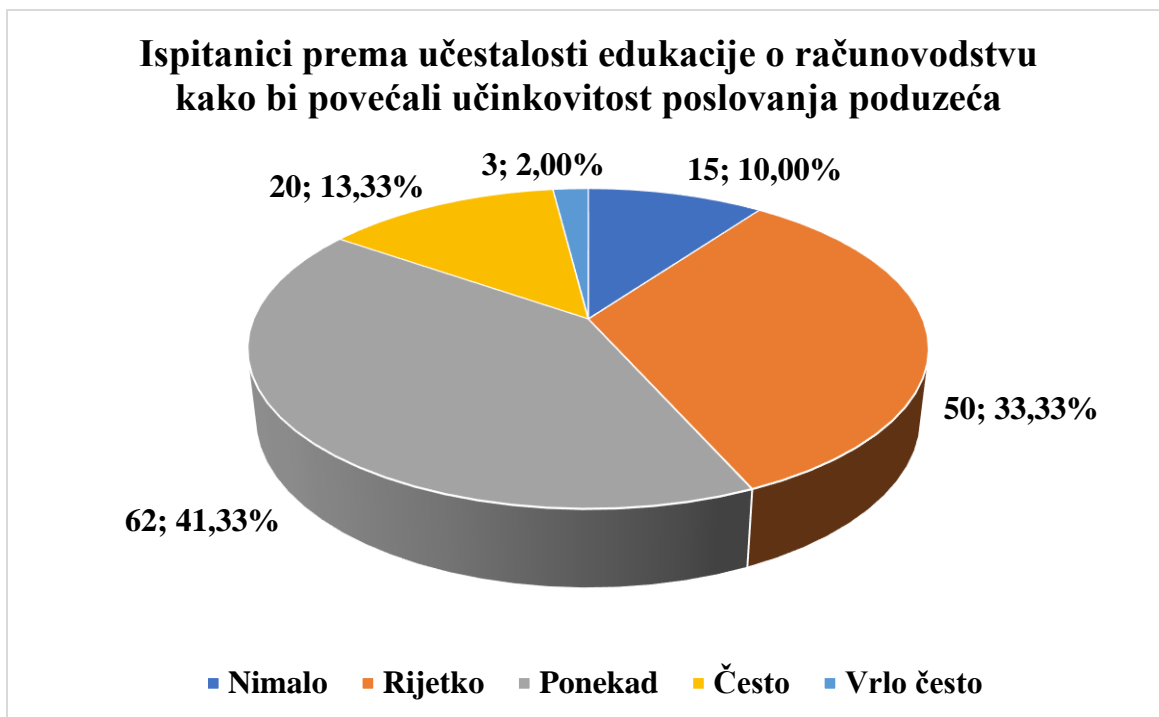
Kad je riječ o ocjeni vlastitog znanja iz područja računovodstva, 47 ispitanika, što čini 31,33%, ocijenilo je svoje znanje kao dovoljno, dok je isti broj ispitanika (31,33%) procijenio svoje znanje kao dobro. Manji postotak, 38 osoba (25,33%), smatra da je njihovo znanje vrlo dobro. Tek 3 ispitanika, ili 2,00%, ocijenilo je svoje znanje kao odlično. S druge strane, 15 ispitanika (10,00%) ocijenilo je svoje znanje kao nedovoljno.

Grafikon 11. Ispitanici prema ocjeni vlastitog znanja iz računovodstva

Izvor: Istraživanje autora

Kad je riječ o učestalosti edukacije o računovodstvu radi povećanja učinkovitosti poslovanja, 62 ispitanika, što je 41,33%, educira se ponekad. Slijedi 50 ispitanika (33,33%) koji se educiraju rijetko. Manji postotak, 20 ispitanika (13,33%), educira se često, dok samo 3 ispitanika (2,00%) prakticira edukaciju vrlo često. Na kraju, 15 ispitanika (10,00%) ne educira se uopće.

Grafikon 12. Ispitanici prema učestalosti edukacije o računovodstvu kako bi povećali učinkovitost poslovanja poduzeća

Izvor: Istraživanje autora

Percepcija računovodstvenog znanja je ispitana upotrebom skupine od 4 tvrdnje na koje su ispitanici izražavali slaganje u rasponu vrijednosti od 1 do 5, gdje vrijednost 1 upućuje na potpuno neslaganje s ponuđenom tvrdnjom, dok vrijednost 5 upućuje na potpuno slaganje s ponuđenom tvrdnjom. Prosječna percepcija računovodstvene pismenosti je 2,58 sa prosječnim odstupanjem od aritmetičke sredine 0,54, odnosno prisutna je niska razina percepcije.

Tablica 2. Percepcija računovodstvene pismenosti

	1		2		3		4		5		AS	SD
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Smatram da je moje trenutno znanje računovodstva dovoljno za donošenje financijskih odluka.	10	6,67	31	20,67	48	32,00	35	23,33	26	17,33	3,24	1,16
Smatram da je važno unaprijediti računovodstvenu pismenost u svom radnom okruženju*	10	6,67	17	11,33	18	12,00	30	20,00	75	50,00	3,95	1,29
Redovito se informiram o računovodstvenim propisima	22	14,67	42	28,00	53	35,33	25	16,67	8	5,33	2,70	1,08
Smatram da bih mogao/la bolje razumjeti ili poboljšati određene aspekte računovodstva.*	12	8,00	20	13,33	26	17,33	39	26,00	53	35,33	3,67	1,29
Percepcija računovodstvenog znanja											2,58	0,54

*kod izračuna ukupne razine percipirane računovodstvene pismenosti koriste se inverzne vrijednosti

Izvor: Istraživanje autora

83 ispitanika, što čini 55,33%, navelo je da se vođenje poslovnih knjiga u njihovim poduzećima odvija putem vanjskih računovodstvenih servisa. S druge strane, 67 ispitanika (44,67%) izvještava da se vođenje poslovnih knjiga u njihovim poduzećima obavlja interno unutar poduzeća.

Ispitanici prema načinu vođenja poslovnih knjiga u poduzećima

Grafikon 13. Ispitanici prema načinu vođenja poslovnih knjiga u poduzećima

Izvor: Istraživanje autora

Kao najčešći razlog korištenja eksternih (vanjskih) servisa je da su sve osobe u poduzeću su usmjerene na druge poslove i zadatke, te je navedeni razlog utvrđen kod 49 poduzeća (59,04%).

Tablica 3. Ispitanici prema percepciji razloga korištenja eksternog računovodstva

Razlog korištenja usluge vanjskih računovodstvenih servisa	n	%
sve osobe u poduzeću su usmjerene na druge poslove i zadatke	49	59,04
u poduzeću nema dovoljno obrazovnog kadra koji bi uspješno vodio poslovne knjige	14	16,87
nedostaju resursi za obrazovanje ili zapošljavanje radnika sa računovodstvenim znanjem	8	9,64
Ostali razlozi	11	13,25

Izvor: Istraživanje autora

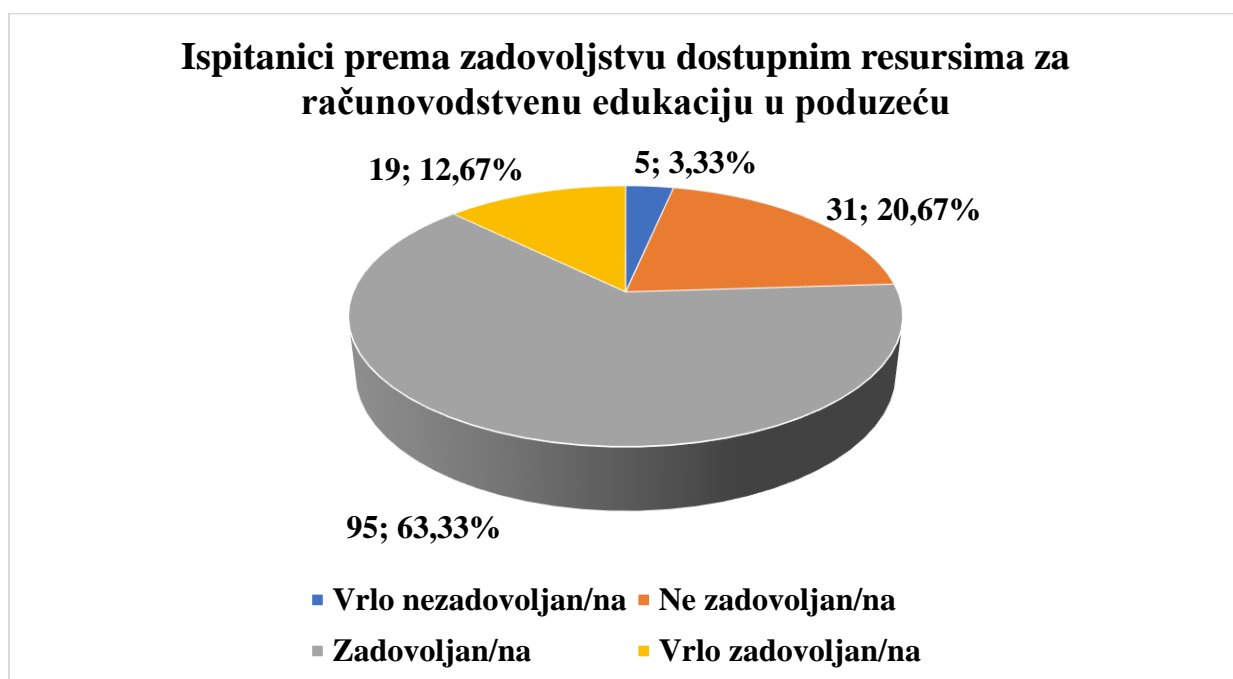
Ispitanici su upotrebom Liketrove mjerne skale sa rasponom vrijednosti od 1 do 5, gdje vrijednost 1 upućuje na potpuno neslaganje, dok vrijednost 5 na potpuno slaganje izražavali su stav jesu li računovodstveni propisi jako zahtjevni i komplicirani za pomorski sektor. Prosječna razina stava je 3,35 sa prosječnim odstupanjem od aritmetičke sredine 1,03.

Tablica 4. Ispitanici prema stavu u o zahtjevnosti računovodstvenih propisa za pomorski sektor

	1		2		3		4		5		AS	SD
	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%		
Smatrate li da su računovodstveni propisi jako zahtjevni i komplicirani za pomorski sektor?	9	6,00	13	8,67	68	45,33	37	24,67	23	15,33	3,35	1,03

Izvor: Istraživanje autora

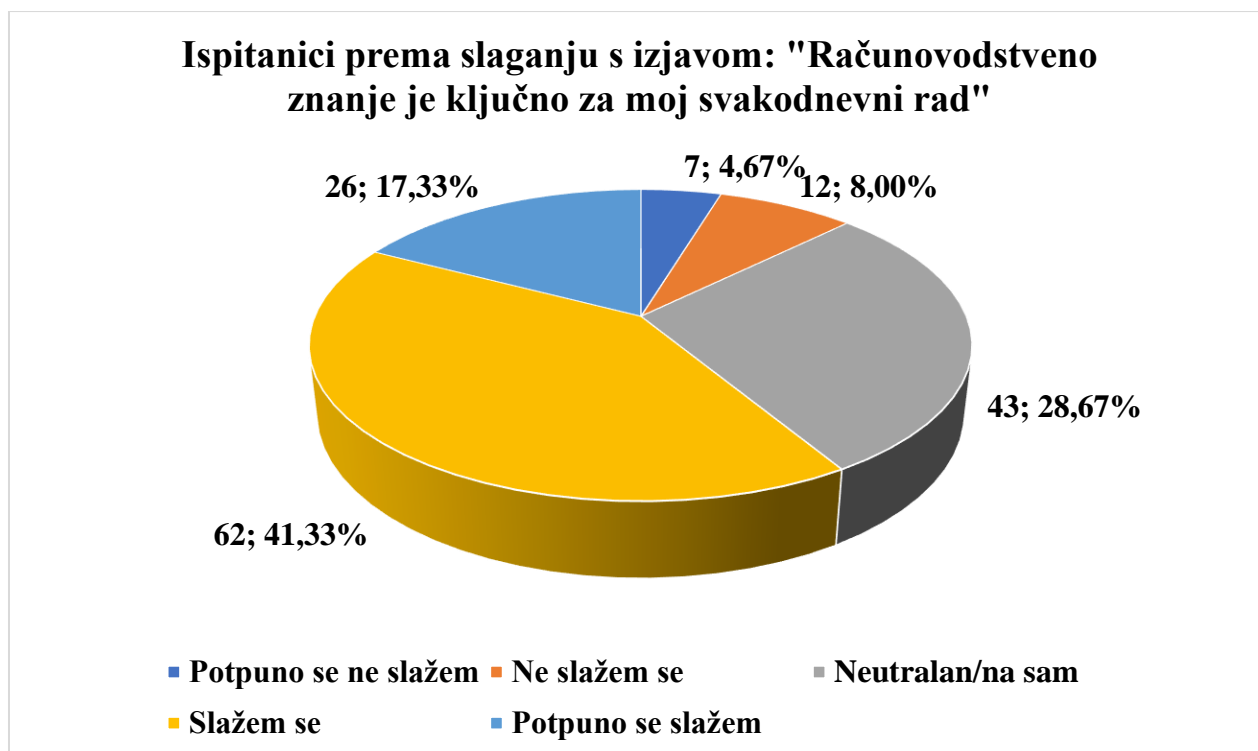
Kad je riječ o zadovoljstvu dostupnim resursima za računovodstvenu edukaciju u vašem poduzeću, 95 ispitanika, što je 63,33%, izjavilo je da su zadovoljni resursima. Slijedi 19 ispitanika (12,67%) koji su vrlo zadovoljni. Manji postotak, 31 ispitanik (20,67%), osjeća se nezadovoljno s dostupnim resursima, dok 5 ispitanika (3,33%) izražava vrlo veliko nezadovoljstvo.

Grafikon 14. Ispitanici prema zadovoljstvu dostupnim resursima za računovodstvenu edukaciju u poduzeću

Izvor: Istraživanje autora

Kad je riječ o stavovima prema važnosti računovodstvenog znanja za svakodnevni rad, 62 ispitanika, što čini 41,33%, slaže se s izjavom da je računovodstveno znanje ključno. Dodatnih 26 ispitanika (17,33%) potpuno se slaže s tom izjavom. S druge strane, 43 ispitanika (28,67%) ostaje neutralno prema toj tvrdnji. Manje od 20% ispitanika smatra da se ne slaže s izjavom, pri čemu 12 osoba (8,00%) izjavljuje da se ne slaže, a 7 ispitanika (4,67%) potpuno se ne slaže.

Grafikon 15. Ispitanici prema slaganju s izjavom: „Računovodstveno znanje je ključno za moj svakodnevni rad“

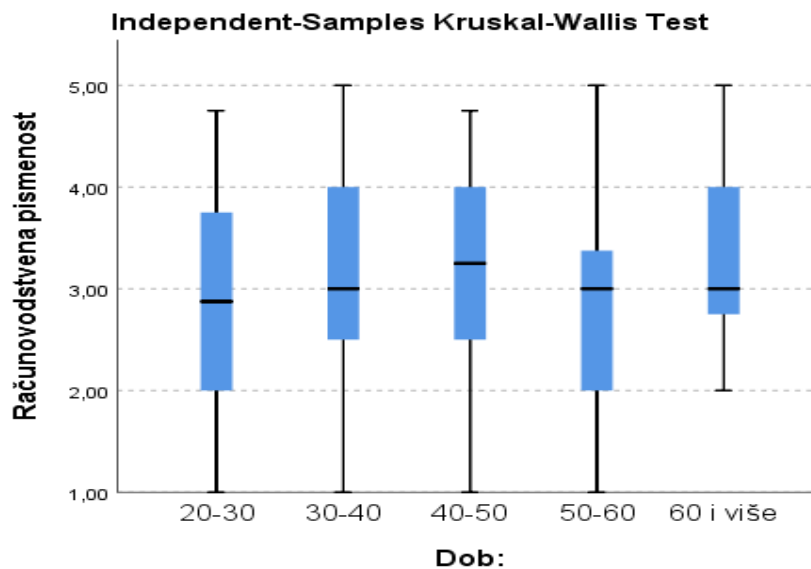
Izvor: Istraživanje autora

Ispitivanje hipoteza:

H1: Zaposlenici starije životne dobi imaju višu razinu računovodstvene pismenosti u usporedbi s zaposlenicima mlađe životne dobi.

Ovom hipotezom će se pokušat dokazati da zaposlenici starije životne dobi imaju višu razinu računovodstvene pismenosti u usporedbi s mlađim zaposlenicima, pretpostavljajući da stariji zaposlenici posjeduju više iskustva i obrazovanja u ovom području.

Medijan percipirane računovodstvene pismenosti ispitanika se kretao u rasponu od 2,88 do 3,25

Grafikon 16. Utjecaj računovodstvene pismenosti na dob

Izvor: Istraživanje autora

Empirijska razina signifikantnosti provedenog Kruskal-Wallis testa je 0,353, odnosno može se utvrditi da nema značajne razlike u percepciji računovodstvene pismenosti među ispitanicima različite starosne dobi.

Tablica 5. Rezultati Kruskal – Wallis testa za zadani uzorak ispitanika

Independent-Samples Kruskal-Wallis Test Summary	
Total N	150
Test Statistic	4,415 ^{a,b}
Degree Of Freedom	4
Asymptotic Sig.(2-sided test)	,353
a. The test statistic is adjusted for ties.	
b. Multiple comparisons are not performed because the overall test does not show significant differences across samples.	

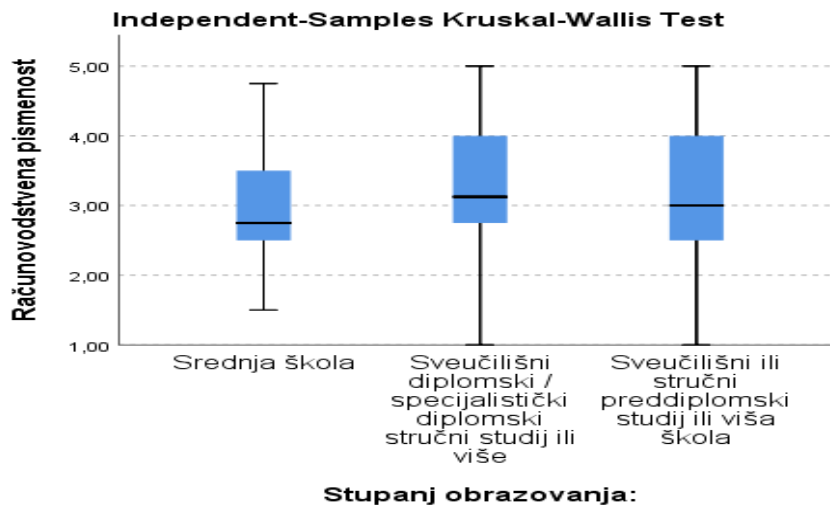
Izvor: Istraživanje autora

Hipoteza rada H1 kojom se pretpostavlja da zaposlenici starije životne dobi imaju višu razinu računovodstvene pismenosti u usporedbi s zaposlenicima mlađe životne dobi se odbacuje.

H2: Osobe s višim stupnjem obrazovanja imaju veću razinu računovodstvene pismenosti u usporedbi s osobama s nižim stupnjem obrazovanja

Ovom hipotezom se istražuje da li osobe s višim stupnjem obrazovanja imaju bolju računovodstvenu pismenost u odnosu na osobe s nižim stupnjem obrazovanja. Pretpostavlja se da viši stupanj obrazovanja doprinosi dubljem razumijevanju i većim vještinama u računovodstvu.

Medijan računovodstvene pismenosti kod ispitanika obzirom na stupanj obrazovanja se kretao u rasponu od 2,75 do 3,13.

Grafikon 17. Utjecaj računovodstvene pismenosti na stupanj obrazovanja

Izvor: Istraživanje autora

Empirijska razina signifikantnosti provedenog Kruskal-Wallis testa je 0,075, odnosno pri graničnoj razini signifikantnosti od 10% se može utvrditi prisutnost značajne razlike u percepciji računovodstvene pismenosti među ispitanicima različitog stupnja obrazovanja.

Tablica 6. Rezultati Kruskal – Wallis testa za zadani uzorak ispitanika

Independent-Samples Kruskal-Wallis Test Summary	
Total N	150
Test Statistic	5,171 ^{a,b}
Degree Of Freedom	2
Asymptotic Sig.(2-sided test)	,075
a. The test statistic is adjusted for ties.	
b. Multiple comparisons are not performed because the overall test does not show significant differences across samples.	

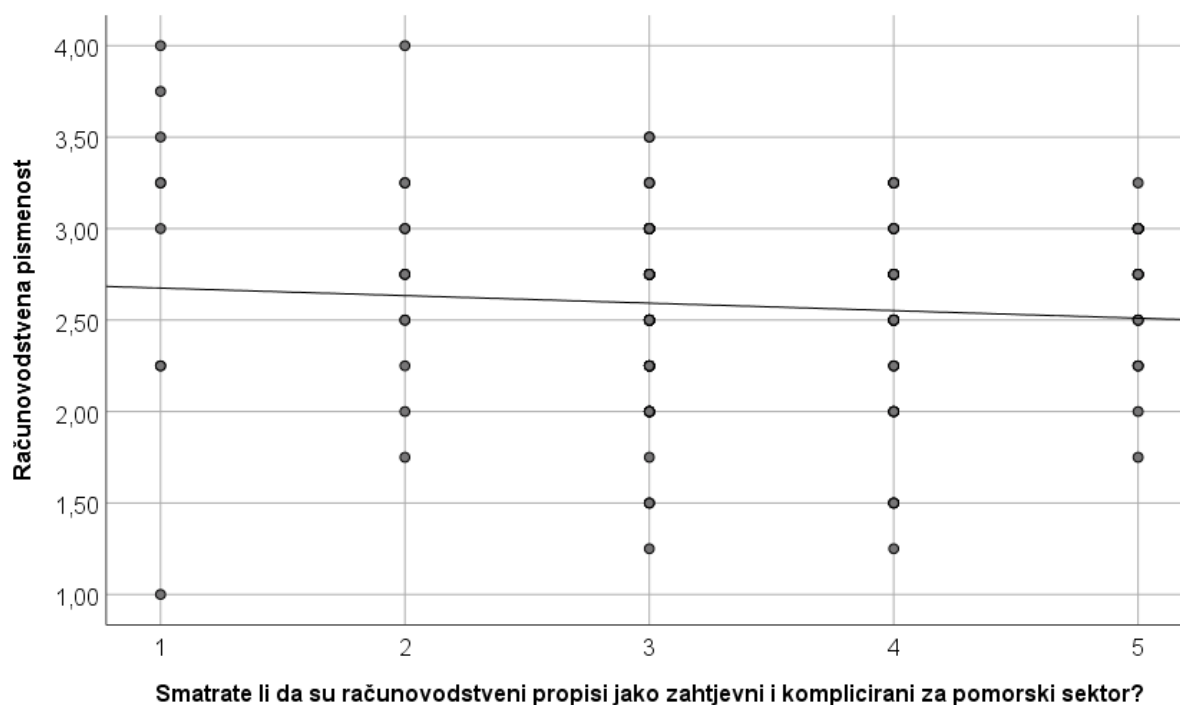
Izvor: Istraživanje autora

Nakon provedenog ispitivanja se može utvrditi da se hipoteza rada H2 kojom se pretpostavlja da osobe s višim stupnjem obrazovanja imaju veću razinu računovodstvene pismenosti u usporedbi s osobama s nižim stupnjem obrazovanja se prihvaća.

H3: Zaposlenici koji smatraju da su računovodstveni propisi zahtjevni i komplicirani za pomorski sektor imaju nižu razinu računovodstvene pismenosti

Ova hipoteza istražuje da li zaposlenici koji smatraju da su računovodstveni propisi za pomorski sektor zahtjevni i komplicirani imaju nižu razinu računovodstvene pismenosti. Pretpostavlja se da percepcija složenosti propisa negativno utječe na njihovo znanje i razumijevanje računovodstva u tom sektoru.

Odnos između stava da su računovodstveni propisi zahtjevni i komplicirani i stava da pomorski sektor imaju nižu razinu računovodstvene pismenosti prezentira se dijagramom rasipanja.

Grafikon 18. Dijagram rasipanja

Izvor: Istraživanje autora

Korelacija između računovodstvene pismenosti i percepcije da su računovodstveni propisi jako zahtjevni i komplicirani za pomorski sektor prezentira se upotrebom Spearmanovog koeficijenta korelacije. Vrijednost koeficijenta korelacije (ρ) je $-0,048$, što upućuje na vrlo slabu negativnu povezanost. Empirijska razina signifikantnosti je $0,559$, što znači da povezanost nije statistički značajna.

Tablica 7. Rezultati Spearmanovog testa korelacije

			Računovodstvena pismenost	Smatrate li da su računovodstveni propisi jako zahtjevni i komplicirani za pomorski sektor?
Spearman's rho	Računovodstvena pismenost	Correlation Coefficient	1,000	-,048
		Sig. (2-tailed)	.	,559
		N	150	150
	Smatrate li da su računovodstveni propisi jako zahtjevni i komplicirani za pomorski sektor?	Correlation Coefficient	-,048	1,000
		Sig. (2-tailed)	,559	.
		N	150	150

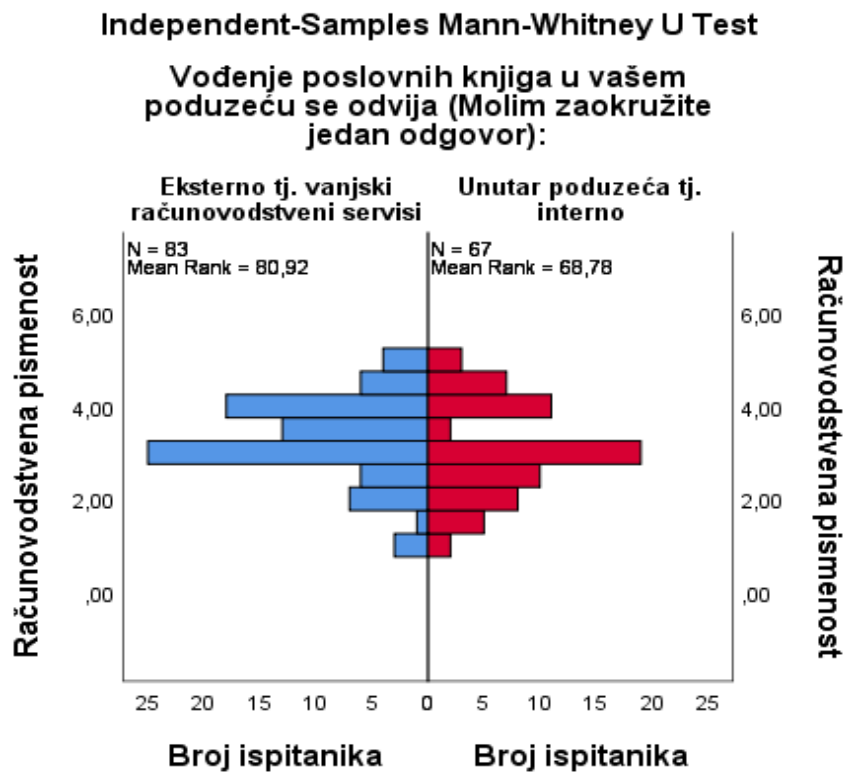
Izvor: Istraživanje autora

Hipoteza rada H3 kojom se pretpostavlja da zaposlenici koji smatraju da su računovodstveni propisi zahtjevni i komplicirani za pomorski sektor imaju nižu razinu računovodstvene pismenosti se odbacuje.

H4: Zaposlenici u poduzećima koji koriste vanjske usluge računovodstva imaju nižu razinu računovodstvene pismenosti od zaposlenika u poduzećima koje imaju svoje računovodstvo.

Ovom hipotezom se istražuje da li zaposlenici u poduzećima koja koriste vanjske usluge računovodstva imaju nižu razinu računovodstvene pismenosti u usporedbi s zaposlenicima u poduzećima koja imaju vlastite računovodstvene odjele. Pretpostavlja se da ovisnost o vanjskim uslugama može rezultirati manjim razinama unutarnjeg znanja i razumijevanja računovodstvenih praksi među zaposlenicima.

Prosječan rang percipirane računovodstvene pismenosti među ispitanicima u čijim se poduzećima koriste eksterni – vanjski računovodstveni servisi je 80,92, dok je među ispitanicima u čijim poduzećima se poslovne knjige vode interno prosječan rang 68,79.

Grafikon 19. Utjecaj računovodstvene pismenosti s obzirom na način vođenja knjiga

Izvor: Istraživanje autora

Nakon provedenog ispitivanja se može utvrditi da razlika u rangju računovodstvene pismenosti nije statistički značajna (P=0,087).

Tablica 8. Rezultati Mann-Whitney testa

Independent-Samples Mann-Whitney U Test Summary	
Total N	150
Mann-Whitney U	2330,500
Wilcoxon W	4608,500
Test Statistic	2330,500
Standard Error	262,854
Standardized Test Statistic	-1,712
Asymptotic Sig.(2-sided test)	,087

Izvor: Istraživanje autora

Hipoteza rada H4 kojom se pretpostavlja da zaposlenici u poduzećima koji koriste vanjske usluge računovodstva imaju nižu razinu računovodstvene pismenosti od zaposlenika u poduzećima koje imaju svoje računovodstvo se odbacuje.

5. ZAKLJUČAK

Računovodstvena pismenost temeljna je poslovna vještina koja omogućava zaposlenicima u bilo kojoj industriji, a posebno u složenom sektoru poput pomorskog, da učinkovito upravljaju financijama, donose informirane poslovne odluke i osiguraju dugoročnu održivost svojih organizacija. Teorijski koncept računovodstvene pismenosti obuhvaća nekoliko ključnih komponenti: poznavanje osnovnih računovodstvenih pojmova, sposobnost čitanja i interpretacije financijskih izvještaja, te primjenu ovih znanja u svakodnevnom poslovanju. Računovodstvena pismenost nije samo tehnička vještina već uključuje i strateški pristup financijama, gdje zaposlenici koriste svoja znanja kako bi optimizirali poslovne procese, smanjili troškove i povećali profitabilnost. U kontekstu pomorske industrije, gdje se tvrtke suočavaju s visokim kapitalnim troškovima, fluktuacijama u cijenama goriva i složenim međunarodnim zakonodavstvom, računovodstvena pismenost postaje ključna za održavanje konkurentske prednosti.

Cilj ovog istraživanja bio je procijeniti razinu računovodstvene pismenosti među zaposlenicima u pomorskoj industriji, te je provedena anketa među 150 ispitanika. Primarna hipoteza (H1) istraživanja bila je pretpostavka da stariji zaposlenici imaju višu razinu računovodstvene pismenosti u odnosu na mlađe. Međutim, rezultati anketnog istraživanja ukazali su na suprotno, odnosno nisu otkrili značajnu razliku u razini računovodstvene pismenosti između različitih dobnih skupina. Ovaj rezultat se može tumačiti kao indikacija da iskustvo i duljina radnog staža sami po sebi ne garantiraju višu razinu razumijevanja računovodstvenih principa. Različiti faktori, poput promjena u obrazovnim sustavima i tehnoloških inovacija koje su mlađim generacijama omogućile lakši pristup znanju, mogu utjecati na ovakve rezultate. Druga hipoteza (H2), koja je pretpostavljala da osobe s višim stupnjem obrazovanja imaju bolju računovodstvenu pismenost, potvrdila je postavljene pretpostavke. Ispitanici s višim stupnjem obrazovanja, posebno oni s formalnim obrazovanjem iz područja ekonomije ili računovodstva, pokazali su značajno bolje razumijevanje i primjenu računovodstvenih znanja. Ovaj rezultat naglašava važnost formalnog obrazovanja u razvoju ključnih financijskih i računovodstvenih vještina, što ima izravan utjecaj na učinkovitost poslovnog upravljanja. Rezultati treće hipoteze (H3) ukazuju na to da percepcija zaposlenika o tome koliko su računovodstveni propisi složeni nema značajan utjecaj na njihovu razinu računovodstvene pismenosti. Drugim riječima, bez obzira na to smatraju li zaposleni da su računovodstveni propisi zahtjevni ili ne, njihovo razumijevanje i vještine u računovodstvu ostaju uglavnom iste. Na kraju, rezultati istraživanja hipoteze H4 ukazuju da razlika u razini računovodstvene pismenosti između zaposlenika u poduzećima koja koriste vanjske računovodstvene usluge i onih s internim računovodstvom nije značajna. Iako vanjske usluge ne smanjuju nužno računovodstvenu pismenost zaposlenika, mogu dovesti do negativnih posljedica

poput slabije kontrole nad financijama, sporije dostupnosti informacija i ograničenog razvoja interne stručnosti.

Zaključno, ovo istraživanje pruža značajan doprinos razumijevanju stanja računovodstvene pismenosti unutar pomorske industrije, s posebnim naglaskom na utjecaj obrazovanja i iskustva na ovu ključnu poslovnu vještinu. Iako su dobiveni rezultati potvrdili važnost formalnog obrazovanja za razvoj računovodstvene pismenosti, poduzeća bi trebala razmotriti kako održati i razviti računovodstvene vještine svojih zaposlenika, čak i ako koriste vanjske usluge. Osiguravanje visokog nivoa računovodstvene pismenosti unutar poduzeća ključno je za održavanje efikasnosti i preciznosti u vođenju poslovnih knjiga, što je od presudne važnosti u složenom i regulatorno zahtjevnom okruženju kakvo je pomorski sektor. Stoga, poduzeća bi trebala pažljivo razmotriti kako balansirati između korištenja vanjskih usluga i održavanja internih kompetencija, kako bi osigurala da njihovi zaposlenici ostanu adekvatno osposobljeni za računovodstvene izazove s kojima se susreću u svakodnevnom radu.

Preporuke za buduće inicijative uključuju da poduzeća u pomorskom sektoru povećaju ulaganja u kontinuiranu edukaciju zaposlenika svih generacijskih skupina kroz redovite treninge i e-learning platforme, kako bi održali i unaprijedili njihovu računovodstvenu pismenost, posebno u poduzećima koja koriste vanjske računovodstvene usluge. Na taj način, moguće je osigurati održivu konkurentnost unutar pomorske industrije i pridonijeti dugoročnom uspjehu na globalnom tržištu.

LITERATURA

1. AICPA. (2022). Accounting and Auditing. American Institute of CPAs. Preuzeto 10.07.2024. sa: <https://www.aicpa.org>
2. Atrill, P., & McLaney, E. (2019). Accounting and Finance for Non-Specialists. Pearson Education.
3. Balen, M. (2017). PROFIL JAVNE POLITIKE: OBRAZOVNA POLITIKA I FINANCIJSKA PISMENOST. Preuzeto 01.07.2024. sa: <https://hrcak.srce.hr/file/290233>
4. Barišić, I., Novak, A., & Sever Mališ, S. (2022). SKILLS REQUIRED OF PROFESSIONAL ACCOUNTANTS: EVIDENCE FROM LABOUR MARKET IN CROATIA. Preuzeto 10.07.2024. sa: <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/ekonomski-vjesnik/article/view/21506>
5. Belak, V., Vudrić, N. (2012): Osnove suvremenog računovodstva, Zagreb
6. Belesis, N., Sorros, J., Karagiorgos, A., & Kousounadis, P. (2021). Cumulative effect of IFRS 15 and IFRS 16 on maritime company financial statements: a hypothetical case. SN Business & Economics
7. Božina, A. (2020.) Godišnja prijava poreza na dohodak za pomorce za 2020. godinu, RRiF
8. Chevalier Hernandez, R. M. (2000). The financial statements and the process of decision making in The financial statements and the process of decision making in shipping companies shipping companies. Preuzeto 02.08.2024. sa: https://commons.wmu.se/cgi/viewcontent.cgi?article=2104&context=all_dissertations
9. Cirimotic, B. (2023). Porez na dobit | Ekonomska Baza. Preuzeto 31.07.2024. sa: <https://ekonomskabaza.hr/financije/porez-na-dobit/#:~:text=U%20Republici%20Hrvatskoj%20su%20trenutno>
10. Ćorić, D., (2011.) Uvođenje poreza po tonaži broda u pomorsko zakonodavstvo Republike Hrvatske
11. Delibasic, T., Viducic, V. (2003). Međuovisnost putničkoga morskog brodarstva i turizma u Hrvatskoj. Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci: časopis za ekonomsku teoriju i praksu, 21(2), pp. 77-92. Preuzeto 31.07.2024. sa : <http://hrcak.srce.hr/103498>.
12. Domijan-Arneri, I. (2006). GLOBALIZACIJA I MORSKO BRODARSTVO. NAŠE MORE, 53 (1-2), 9-17. Preuzeto 02.08.2024. sa: <https://hrcak.srce.hr/8118>
13. Doost, R. K., McCombs, G. B. & Sharifi, M. (2011). The State of Teaching Accounting Information Systems: Is There A Gap. Review of Business Information Systems, 7(3), 61-70. Preuzeto 11.07.2024. sa: <https://doi.org/10.19030/rbis.v7i3.4525>

14. Đorđić, J. (2024). Analiza doprinosa pomorskih agencija razvoju pomorske industrije (Završni rad). Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet. Preuzeto 10.08.2024. sa: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:187:770590>
15. EIPA. (2023). European Institute of Public Administration. Preuzeto 15.07.2024. sa: <https://www.eipa.eu/>
16. European Commission. (2020). Accounting and Auditing. Preuzeto 15.07.2024. sa: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/company-reporting-and-auditing_en
17. Europska komisija (2007). Communication from the Commission. Preuzeto 15.07.2024. sa: <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>
18. Gbemigun, C. O., & Agbaje, W. H. (2022). Financial Accounting Literacy and Growth of Small and Medium Scale Enterprises (SMEs) in Ondo State . Nigerian Academy of Management Journal, 17(2), 105–114.
19. Gučec E. (2022). Financijska pismenost u Hrvatskoj. Preuzeto 05.07.2024. sa: <https://www.finax.eu/hr/blog/financijska-pismenost-u-hrvatskoj>
20. Hrvatska udruga brodara Mare Nostrum. Stanje flote 2023 godine. Preuzeto 02.08.2024. sa: <http://www.csamarenostrom.hr/hr/statistika/>
21. Ibrahim, M. E., & El Haron, E. O. (2018). Accounting and Financial Literacy of Participants in UAE Financial Markets. Preuzeto 22.07.2024. sa: https://www.researchgate.net/profile/Olal-Haron/publication/327329692_Accounting_and_financial_literacy_o_Participants_in_UAE_Financial_Markets/links/60d3c2d092851c8f7995cb7e/Accounting-and-financial-literacy-o-Participants-in-UAE-Financial-Markets.pdf
22. International Federation of Accountants (IFAC) (2019). Handbook of International Education Standards. Preuzeto 15.07.2024. sa: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/Handbook-of-International-Education-Standards-2019.pdf>
23. International Maritime Organization. (2020). Fourth IMO GHG Study 2020. preuzeto 15.07.2024. sa: <https://www.imo.org/en/OurWork/Environment/Pages/Fourth-IMO-Greenhouse-Gas-Study-2020.aspx>
24. Jančiev, Z., Supić, J. (2016). Hrvatski porezni sustav, Zagreb: Institut za javne financije, str.42
25. K., K., Jukhairia, Ritonga., Annisa, Zahra., Dela, Pratama., Rizqia, Humaira, Nasution. (2022). The Influence of Financial Report Literacy and Entrepreneurial Insight on the Use of Accounting Information in the Digitalization Era.
26. Kmecová, I., & Vorlová, H. (2019, May). Managerial approach to increasing information literacy. In Economics, Management and Technology in Enterprises 2019 (EMT 2019) (pp. 19-23). Atlantis Press.

27. Lusardi, A., & Messy, F.-A. (2023). The importance of financial literacy and its impact on financial wellbeing. *Journal of Financial Literacy and Wellbeing*. Preuzeto 10.07.2024. sa: <https://doi.org/10.1017/flw.2023.8>
28. Milošević, M., Stojiljković, M., Raičević, J., & Milojević, S. (2023). OBRAZOVANJE I OBUKA U OBLASTI STRATEŠKOG FINANSIJSKOG MENADŽMENTA I KONTROLE: U KOM PRAVCU BI TREBALO DA IDEMO?.
29. Naletina D., Perkov E. (2017). THE ECONOMIC IMPORTANCE OF MARITIME SHIPPING WITH SPECIAL REFERENCE ON CROATIA. Preuzeto 02.08.2024. sa: <https://www.researchgate.net/publication/324389577>
30. Negkakis, I. (2021). Financial Accounting for the Shipping Industry. The University of Bath's Research Portal. Preuzeto 17.07.2024. sa: <https://researchportal.bath.ac.uk/en/studentTheses/financial-accounting-for-the-shipping-industry>
31. OECD (2005). Improving Financial Literacy: analysis of issues and policies. Preuzeto 21.07.2024. sa: <http://www.oecd.org>
32. Oniszczyk-Jastrząbek, A., Czermański, E., Dębicka, O., & Czuba, T. (2019). Globalization process in the maritime transport - causes, symptoms and effects. *Annales Universitatis Apulensis. Series Oeconomica*, 21, 65–74. Preuzeto 06.08.2024. sa: <https://doi.org/10.29302/oeconomica.2019.21.1.7>
33. Palac, S., Mabić, M., Lucović, D. (2017): Financijska pismenost studenata na sveučilištu u Mostaru.
34. Pomorski promet. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Preuzeto 13.8.2024. sa: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/pomorski-promet>
35. Pomorski zakonik, NN 181/04, 76/07, 146/08, 61/11, 56/13, 26/15, 17/19. Preuzeto 31.07.2024. sa: <https://www.zakon.hr/z/310/Pomorski-zakonik>
36. Protopsaltis, N. (2008). Special Issues of Shipping Firm's Accounting
37. Rahmati Ghourouli, M., Abdi, R., Aghdam Mazrae, Y., & rezaei, N. (2022). Presenting accounting literacy model based on grounded theory. *International Journal of Finance & Managerial Accounting*
38. Roska V., Martincevic I., Sesar V. (2018). ACCOUNTING EDUCATION FOR BETTER EMPLOYMENT – CASE STUDY IN CROATIA. Preuzeto 13.07.2024. sa: https://www.researchgate.net/profile/Feras-Alnaser/publication/342674741_THE_INFLUENCE_OF_SERVQUAL_MODEL_AND_ATTITUDE

[ON CUSTOMER'S SATISFACTION AND LOYALTY IN ISLAMIC BANKS OF SAUDI ARABIA I
N DEVELOPING . COUNTRIES/links/5f00689592851c52d616f698/THE-INFLUENCE-OF-
SERVQUAL-MODEL-AND-ATTITUDE-ON-CUSTOMERS-SATISFACTION-AND-LOYALTY-IN-
ISLAMIC-BANKS-OF-SAUDI-ARABIA-IN-DEVELOPING-COUNTRIES.pdf#page=329](https://www.researchgate.net/publication/329123291/links/5f00689592851c52d616f698/THE-INFLUENCE-OF-SERVQUAL-MODEL-AND-ATTITUDE-ON-CUSTOMERS-SATISFACTION-AND-LOYALTY-IN-ISLAMIC-BANKS-OF-SAUDI-ARABIA-IN-DEVELOPING-COUNTRIES.pdf#page=329)

39. Roslan, N., Pauzi, N. F. M., Ahmad, K., Shamsudin, A., Karim, M. S., & Ibrahim, S. N. S. (2018). Preliminary Investigation: Accounting Literacy among Small Business Owners.
40. Shah, P. (2013). Financial accounting for management. Oxford University Press.
41. Smith, D. (2024, May 28). How Maritime and Shipping Companies Should Account for Capitalization and Depreciation of Their Assets. Accounting for Everyone. Preuzeto 10.08.2024. sa: <https://accountingforeveryone.com/how-should-maritime-and-shipping-companies-account-for-the-capitalization-and-depreciation-of-ships-and-other-maritime-assets/>
42. Svjetska banka (2014) Global Financial Development Report 2014: Financial Inclusion. Preuzeto 15.07.2024. sa: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/16238>
43. Štedopis anketa : 52% roditelja izbjegava razgovarati s djecom o novcu. (2017). preuzeto 07.07.2024. sa: <https://www.stedopis.hr/stedopis-anketa-52-roditelja-izbjegava-razgovarati-s-djecom-o-novcu/>
44. Vehovec, M. (2011). Financijska i mirovinska pismenost: međunarodna iskustva i prijedlozi za Hrvatsku. Privredna kretanja i ekonomska politika
45. Warren, C. S., Reeve, J. M., & Duchac, J. E. (2019). Financial & Managerial Accounting. Cengage Learning.
46. World Trade Organization. (2019). World Trade Report 2019: The future of services trade. Preuzeto 17.07.2024. sa: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/00_wtr19_e.pdf
47. Xu, L., & Zia, B. (2012). Financial Literacy around the World. An Overview of the Evidence with Practical Suggestions for the Way Forward. Preuzeto 02.07.2024. sa: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/264001468340889422/pdf/WPS6107.pdf>
48. Zakon o porezu na dobit NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 114/22, 114/23. Preuzeto 31.07.2024. sa: <https://www.zakon.hr/z/99/Zakon-o-porezu-na-dobit>
49. Zakon o porezu na dodanu vrijednost NN 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, 106/18, 121/19, 138/20, 39/22, 113/22, 33/23, 114/23, 35/24. Preuzeto 31.07.2024. sa: <https://www.zakon.hr/z/1455/Zakon-o-porezu-na-dodanu-vrijednost->
50. Zakon o porezu na dohodak NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 151/22, 114/23. Preuzeto 31.07.2024. sa: <https://www.zakon.hr/z/85/Zakon-o-porezu-na-dohodak>

51. Zelenika, R. (2000): Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog dijela, treće dopunjeno i izmijenjeno izdanje, EF u Rijeci, Rijeka
52. Žuvela I. (1998). Optimizacija strukture ponude turističke destinacije. Tourism and hospitality management. Preuzeto 11.08.2024. sa: <https://doi.org/10.20867/thm.4.1.18>

POPIS TABLICA

Tablica 1. Kapacitet hrvatske trgovačke flote u 2000. i 2015. godini.....	24
Tablica 2. Percepcija računovodstvene pismenosti	44
Tablica 3. Ispitanici prema percepciji razloga korištenja eksternog računovodstva	45
Tablica 4. Ispitanici prema stavu u o zahtjevnosti računovodstvenih propisa za pomorski sektor	46
Tablica 5. Rezultati Kruskal – Wallis testa za zadani uzorak ispitanika	49
Tablica 6. Rezultati Kruskal – Wallis testa za zadani uzorak ispitanika	50
Tablica 7. Rezultati Spearmanovog testa korelacije.....	52
Tablica 8. Rezultati Mann-Whitney testa	54

POPIS SLIKA

Slika 1. Deset zemalja sa najvišom razinom financijske pismenosti	10
Slika 2. Komponente financijske pismenosti	11
Slika 3. Financijska pismenost u Hrvatskoj izražena u bodovima i u %najveće moguće ocjene	18

POPIS GRAFOVA

Grafikon 1. Ispitanici prema spolu.....	35
Grafikon 2. Ispitanici prema dobi	36
Grafikon 3. Ispitanici prema stupnju obrazovanja	37
Grafikon 4. Ispitanici prema trajanju angažmana (radnom stažu) u poduzeću	37
Grafikon 5. Ispitanici prema pohađanju formalne edukacije iz računovodstva.....	38
Grafikon 6. Ispitanici prema poznavanju poslovnih knjiga i događaja koji se u njima evidentiraju (npr. bilježenje troškova i prihoda)	39

Grafikon 7. Ispitanici prema osjećaju kompetentnosti u razumijevanju financijskih izvještaja (npr. bilanca, račun dobiti i gubitka)	40
Grafikon 8. Ispitanici prema osjećaju kompetentnosti u izradi proračuna (npr. planiranje troškova) .	40
Grafikon 9. Ispitanici prema osjećaju kompetentnosti u analizi financijskih izvještaja putem pokazatelja (npr. profitabilnost, likvidnost).....	41
Grafikon 10. Ispitanici prema financijskom uspjehu poduzeća u kojem rade	41
Grafikon 11. Ispitanici prema ocjeni vlastitog znanja iz računovodstva	42
Grafikon 12. Ispitanici prema učestalosti edukacije o računovodstvu kako bi povećali učinkovitost poslovanja poduzeća	43
Grafikon 13. Ispitanici prema načinu vođenja poslovnih knjiga u poduzećima	45
Grafikon 14. Ispitanici prema zadovoljstvu dostupnim resursima za računovodstvenu edukaciju u poduzeću	46
Grafikon 15. Ispitanici prema slaganju s izjavom: „Računovodstveno znanje je ključno za moj svakodnevni rad“	47
Grafikon 16. Utjecaj računovodstvene pismenosti na dob	48
Grafikon 17. Utjecaj računovodstvene pismenosti na stupanj obrazovanja.....	50
Grafikon 18. Dijagram rasipanja	51
Grafikon 19. Utjecaj računovodstvene pismenosti s obzirom na način vođenja knjiga	53

SAŽETAK:

Računovodstvena pismenost dionika pomorske djelatnosti igra ključnu ulogu u osiguravanju učinkovitog upravljanja i održivosti pomorskih operacija. Ovaj rad analizira značaj računovodstvenih vještina i znanja među različitim dionicima u pomorskom sektoru te se fokusira na način kako računovodstvene informacije utječu na donošenje odluka, financijsko izvještavanje i usklađenost s propisima. U radu je detaljno razrađen teoretski i praktični aspekt. U teoretskom dijelu definirani su ključni pojmovi vezani uz računovodstvenu pismenost i pomorski sektor te su analizirane dosadašnje aktivnosti i inicijative usmjerene na unapređenje računovodstvenih vještina među dionicima pomorske djelatnosti. Empirijski dio rada koristi različite statističke metode kako bi se procijenio nivo računovodstvene pismenosti među dionicima pomorske industrije. Primijenjeni su Mann-Whitney test, Kruskal-Wallis test i Spearmanov test kako bi se analizirali podaci i identificirali obrasci u razumijevanju računovodstvenih principa.

Ključne riječi: računovodstvena pismenost, financijska pismenost, pomorska djelatnost

SUMMARY:

Accounting literacy of stakeholders in the maritime industry plays a crucial role in ensuring effective management and sustainability of maritime operations. This paper analyzes the significance of accounting skills and knowledge among various stakeholders in the maritime sector and focuses on how accounting information influences decision-making, financial reporting, and regulatory compliance. The paper provides a detailed examination of both the theoretical and practical aspects. The theoretical part elaborates on key concepts related to accounting literacy and the maritime sector, and reviews past activities and initiatives aimed at improving accounting skills among stakeholders in maritime activities. The empirical section of the paper employs various statistical methods to assess the level of accounting literacy among maritime industry stakeholders. Mann-Whitney test, Kruskal-Wallis test, and Spearman's test have been applied to analyze data and identify patterns in understanding accounting principles.

Keywords: accounting literacy, financial literacy, maritime industry

PRILOG

1. Spol:

- Muški
- Ženski

2. Dob:

- 20-30
- 30-40
- 40-50
- 50-60
- 60 i više

3. Stupanj obrazovanja:

- Srednja škola
- Viša škola
- Sveučilišni ili stručni prediplomski studij
- Sveučilišni diplomski / specijalistički diplomski stručni studij
- Poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij

4. Trajanje angažmana (radni staž) u poduzeću:

- 0-9
- 10-19
- 20-29
- 30-39
- 40 i više

5. Jeste li pohađali ikakvu formalnu edukaciju iz računovodstva?

- Da
- Ne

6. Koliko se osjećate kompetentno u sljedećim računovodstvenim aktivnostima?

a) Poznavanje poslovnih knjiga i događaja koji se u njima evidentiraju (npr. bilježenje troškova i prihoda):

- Nimalo
- Malo
- Umjereno
- Dobro
- Odlično

b) Razumijevanje financijskih izvještaja (npr. bilanca, račun dobiti i gubitka):

- Nimalo
- Malo
- Umjereno
- Dobro
- Odlično

c) Izrada proračuna (npr. planiranje troškova):

- Nimalo
- Malo
- Umjereno
- Dobro
- Odlično

d) Analiza financijskih izvještaja putem pokazatelja (npr. profitabilnost, likvidnost):

- Nimalo
- Malo
- Umjereno
- Dobro
- Odlično

7. U protekloj godini Vaše je poduzeće ostvarilo: (Molim zaokružite jedan odgovor):

- Dobit
- Gubitak

8. Ukoliko je odgovor na prethodno pitanje **gubitak**, smatrate li da je jedan od razloga za to i nedovoljno razumijevanje računovodstva i financija? Molim Vas ocijenite od 1 do 5, pri čemu 1 označava „u potpunosti se ne slažem“, a 5 „u potpunosti se slažem“ (Molim zaokružite jedan odgovor):

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

9. Kako biste ocijenili vlastito znanje iz područja računovodstva?

- a) Nedovoljno
- b) Dovoljno
- c) Dobro
- d) Vrlo dobro
- e) Odlično

10. Koliko se često educirate o računovodstvu kako biste povećali učinkovitost poslovanja poduzeća?

- a) Nimalo
- b) Rijetko
- c) Ponekad
- d) Često
- e) Vrlo često

11. Molim Vas ocijenite od 1 do 5, pri čemu 1 označava „u potpunosti se ne slažem“, a 5 „u potpunosti se slažem“ u kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama (*Molim zaokružite jedan odgovor*):

a) Smatram da je moje trenutno znanje računovodstva dovoljno za donošenje financijskih odluka.

„u potpunosti se ne slažem“,

„u potpunosti se slažem“

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

b) Smatram da je važno unaprijediti računovodstvenu pismenost u svom radnom okruženju

„u potpunosti se ne slažem“,

„u potpunosti se slažem“

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

c) Redovito se informiram o računovodstvenim propisima

„u potpunosti se ne slažem“,

„u potpunosti se slažem“

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

d) Smatram da bih mogao/la bolje razumjeti ili poboljšati određene aspekte računovodstva.

„u potpunosti se ne slažem“,

„u potpunosti se slažem“

1	2	3	4	5
----------	----------	----------	----------	----------

12. Vođenje poslovnih knjiga se odvija (*Molim zaokružite jedan odgovor*):

- a) Unutar poduzeća tj. interno
- b) Eksterno tj. vanjski računovodstveni servisi

13. Ukoliko je Vaš odgovor na prethodno pitanje bio b) Eksterno tj. Vanjski računovodstveni servisi, odaberite razlog korištenja usluge vanjskih računovodstvenih servisa (*Molim zaokružite jedan odgovor*):

- a) u poduzeću nema dovoljno obrazovnog kadra koji bi uspješno vodio poslovne knjige
- b) sve osobe u poduzeću su usmjerene na druge poslove i zadatke
- c) nedostaju resursi za obrazovanje ili zapošljavanje radnika sa računovodstvenim znanjem
- d) Ostalo, navedite koji _____

14. Smatrate li da su računovodstveni propisi jako zahtjevni i komplicirani za pomorski sektor? Molim Vas ocijenite od 1 do 5, pri čemu 1 označava „u potpunosti se ne slažem“, a 5 „u potpunosti se slažem“ (*Molim zaokružite jedan odgovor*):

„u potpunosti se ne slažem“,

„u potpunosti se slažem“

1	2	3	4	5
----------	----------	----------	----------	----------

15. Koliko ste zadovoljni dostupnim resursima za računovodstvenu edukaciju u vašem poduzeću?

- Vrlo nezadovoljan/na
- Ne zadovoljan/na
- Zadovoljan/na
- Vrlo zadovoljan/na

16. U kojoj mjeri se slažete s izjavom: “Računovodstveno znanje je ključno za moj svakodnevni rad”?

- Potpuno se ne slažem
- Ne slažem se
- Neutralan/na sam
- Slažem se
- Potpuno se slažem